संयोगितास्वयंवरम् ।

अङ्कानुक्रमः

अङ्काः	नामानि	पृष्ठाङ्काः
१.	राजसूयोप्रकमः	३
२.	वसन्तोत्सवः	१५
३.	चारसंप्राप्तिः	२७
४.	प्रच्छन्नसंचारः	४०
५.	प्रियसमागमः	५१
६.	संयोगिताहरणम्	६१
७.	विवाहोत्सवः	६८
	पद्यसूची	७८
	पद्यानां छन्दःसूची	८०
	गीतानां तालिका	८१
	गीतानां स्वरसंयोगः	८२

अथ

संयोगितास्वयंवरम् ।

प्रथमोऽङ्कः

मेघश्यामुकुन्दसुन्दरमुखे कुन्दावदातस्मिते
स्वच्छन्दं विलसन्ति येऽनवरतं सौदामिनीलीलया।
भावस्निग्धविलोकनस्नुतरसा वोऽव्यक्तरागाकुला
मुग्धाः पान्तु सुकोमलाधररुचो राधादृशोर्विभ्रमाः ।।१।।

BenZmnH$VaZ“ B{V `… »`mV{óbmŠ`m nZ-
OmVm `ñ` gVËd_Ë` g Zd… gdm“gmÝX`^mH$ &
lre {dœ{OV V{_ïdaX ZËdm nX lrYam
ì`m»`m dmŠ`{denaXm {dVZV gdm“{dÚmVZr_ &&

AW ZmQH$mXm `ÞmQçdñVZ… nd a“{d¿ZmnenÝV` & H$erbdm… àH$dpÝV nda“… g CÀ`V && CËWmnZm{XH$mÝ`“mÝ`ñ` ^`m{g `Ú{n && VWmß`dí` H$Vì`m ZmÝXr {d¿ZmnenÝV` && B{V {d¿ZmnenÝV`@dí`H$Vì`V`mnnm{XVm & AmerZ_pñH$`mê$n… ûcmH$… H$mì`mWgMH$… & ZmÝXr{V H$Ï`V BË`m{XbjUb{jVm_merê$nm gÌYma… nRÞmÝXt _Ü`_ñda_m{lV… & ZmÝXrnXÛmXe{^aïm{^dmß`b‘Vm_ && B{V lr_X{^ZdJánmXmMm`_VmZgmaU MVaòVmbmZJVm MVînXm ZmÝXt gÌYma… nR{V-_Kí`ı_{V&***

*** AW ûcmH$… H$mì`mWgMH$… BË`º$ËdmXñ` VËgMH$Ëd {Zê$ß`V & _H$ÝX… _H$ _qº$ XXm{V `ÀNVr{V {nÌm H$manJh {ZéÕm`m… g`m{JVm`m _{º$àX… nÏdramO… g{MV… & amÜZm{V gmY`Ë`^rï{_{V M amYm g`m{JVm & _KeãXZ VVn`m`ObYaÀNÙZm Zm`H$ñ` H$ZmOZJa {Zdmg… & í`m_nXZ í`m_dUm@` {dîUXdV… BË`nd{UVñ` e“maagñ`mÌm{“Ëd EH$ Ed ^dX“r e“mam dra Ed dm BË`º$ËdmV & H$ÝXmdXmVpñ_V BË`ZZ H$ÝXnînñ` dgÝV Ed àmX^mdmÛgÝVg_`… & amYmÑem{d^_m BË`ZZ Zm{`H$mZdVu gIrOZ… & _½Ym BË`ZZ Zm{`H$m`mñVËgIrOZñ` M _½YËd_ & ñdÀNÝX {dbgÝVr{V gIrOZñ` gmXm{_ZrbrbŠ`m ñdÀNÝX{dhmam Zm{`H$m`m A^rïgmXZmW M XampÝVH$gMma…& ^mdpñZ½Y{_{V `Þm{`H$m`m hg{_WZm{Xf {dbmH$Z VZfX{^ì`º$m Zm{`H$mZamJ… & Aì`º$amJmH$bm… gH$m_bmYaéM BË`ZZ M Zm{`H$m`m… gmÝX` VËgIrOZñ` M H$m_H$bmH$meë` g{MV_ & AÌ amYm_H$ÝX{df`ñ` H${dJVaË`m»`^mdñ` amYm_H$ÝX`m… nañna{df`aË`m»`ñWm{`^mdH$… g^mJe“mam@“_ & AVm agdXb‘ma…& VXº$ XnU - ag^mdm VXm^mgm ^mdñ` àe_ñVWm & JUr^VËd_m`mpÝV `Xm@b‘V`ñVXm& agdËà` COpñd g_m{hV{_{V H$_mV & B{V & emXb{dH$s{SV MmÌ dÎm_ &

नान्द्यन्ते

सूत्रधारः- आर्ये अलमेतावता परिश्रमेण ! इत एवागम्यताम्।

(प्रविश्य)

नटी - आर्यपुत्र इयमस्मि। आज्ञापयत्वन्यदनुष्ठेयम्।

सूत्रधारः- अद्य खलु नटपुरवास्तव्यमूलशङ्करविरचितेन संयोगितास्वयंवराख्येन नवेन नाटकेनैषा विद्वत्परिषत्सभाजनीया। तत्प्रस्तूयतां तावद्वसन्तरागेण स्वरतालबद्धा कापि रमणीया गीतिः परिषच्चेतःप्रसादनाय । संप्रति खलु,

मलयजकणानुवासितहिमकरकरशीतलो मृदुसमीरः।
उपगुह्य नवकिसलयां नर्तयति नतां लतावनिताम्।।२।।

नटी-यदाज्ञापयत्यार्यपुत्रः।

(इति गायति)

(वसन्तरागेण त्रितालेन गीयते।)

विलसति ललिता। उपवनवनिता।।

ZmÝÚÝV B{V & AÌ nÌmdbrgkm ZmÝXr `ñ`m ~rOñ` {dÝ`mgm ø{^Y`ñ` dñVZ… & ûcfU dm g_mgmŠË`m ZmÝXr nÌmdbr{V gm BË`º$… & gÌ à`mJZðmZ Yma`Vr{V gÌYma… & V„jU dVZr`V`m gÌ àW_ `Z gÀ`V & a“^q_ g_mH$å` gÌYma… g CÀ`V B{V & g`m{JVmñd`daU{V& g`m{JVm`m… ñd`dam `pñ_ñVV g`m{JVmñd`da ZmQH$_ & A{YH$Ë` H$V JÝW BË`{U Am»`m{`H$mä`m ~hb_ B{V dm{VH$Z b{H$ & A^XmnMmaÛm & ZmQH$Z{V & V„jU_º$ XnU - Ñí`lì`Ëd^XZ nZ… H$mì` {ÛYm _V_ & Ñí` VÌm{^Z`` VÐnmamnnÎm ênH_ && ZmQH$_W àH$aU ^mUì`m`mJg_dH$ma{S_m… & Bhm_Jm‘drÏ`… àhgZ{_{V ê$nH$m{U Xe && ZmQH$ »`mVdÎm ñ`mËn#mgpÝYg_pÝdV_ & n#mm{YH$m XenamñVÌm‘m… n[aH$s{VVm… && à»`mVde amO{fYuamXmÎm… àVmndmZ & {Xì`m@W {Xì`m{Xì`m dm JUdmÞm`H$m _V… & EH$ Ed ^dX“r e“mam dra Ed dm & A“_Ý` agm… gd H$m`m {ZdhU@ØV… && B{V & AÌ YramXmÎmm Zm`H$… & V„jU A{dH$ËWZ… j_mdmZ{VJå^ram _hmgÎd… & ñW`m{ÞJT_mZm YramXmÎmm ÑTdV… H${WV… && B{V & Zm{`H$m M {nÌm`Îmm`m & H$Ý`m ËdOmVmn`_m g„,mm Zd`mdZm BË`º$… & e“maüm“r dramX`m@“^Vm agm… & AÌ n#mgÝY`ñVX“m{Z M `WmñWmZ_nnmX{`î`ÝV &

dgÝVamJU{V & ^ad… H$m{eH$üd {hÝXmbm XrnH$ñVWm & lramJm _KamJü amJm… f{S{V H$s{VVm… && B{V fSd àYmZamJm… & VÌ lramJñ`m“^Vm dgÝVamJ… gdXm dgÝV Jr`V & VXº$ bú`gJrV - ndu_bggOmVm dgÝVm»`m ~Y_V… & gnUñVmafSOmem dgÝVVm gIàX… && B{V & Añ` M e“mamÔrnZËd à{gÕ_ & ñdaVmb~Õ{V & ñd` amOÝV B{V ñdam… & V M {ZfmXf^JmÝYmafSO_Ü`_YdVm…& n#m_üË`_r

नवपल्लविता अनिलतरलिता

तरुवरमिलिता सुकुमारलता –विलसति०।।१।।

रसिकामहिते मृदुकेलिहिते

मनसिजदयिते सरसवसन्ते –विलसति०।।२।।

सूत्रधारः– (वाद्यध्वनिमाकर्ण्य) आर्ये, धन्यासि, त्वया गीतस्य रागस्यैव स्वराणामनुरणनं सर्वत्र प्रवृत्तमिव दृश्यते।

नटी – (सस्मितम्) आर्यपुत्र अद्य खल्वस्मन्महाराजेन प्रस्तूयमाने राजसूये समागतानां राजकुलानां विनोदार्थं वीणावादिनोऽपि वसन्तरागेणैव गायन्ति। यस्यैष ध्वनिः।

सूत्रधारः– आं साधु स्मारितम्। अद्यैवैतस्य महाक्रतोरारम्भ इति विस्मृतं खलु मया। आर्ये पश्यैषोऽस्मन्महाराजो जयचन्द इदानीं

प्रेम्णामन्त्रितमुत्सवप्रमुदितं सत्कृत्य सम्राडयं

कान्तं राजकुलं नितान्तकृतिनं मत्वा स्वकीयान्वयम्।

अन्तर्वेश्मनि दीक्षितः क्रतुविधावानन्दितो वीणिभि–

र्मन्त्रं मन्त्रयते कमप्यभिनवं मन्त्रिद्वितीयः पुनः।।३।।

(इति निष्क्रान्तौ)

प्रस्तावना ।

---

gá VÝÌrH$ÊRmpËWVm... ñdam... && B{V & EV nZ... g [a J _ n Y {Z B{V à{gÕm... & V„ jU aËZmH$a - lË`ZÝVa^mdr `... pñZJYm@ZaUZmË_H$... & ñdVm aÄO`{V lmV{MÎm g ñda CÀ`V && B{V & Vmb`{V à{Vðmn`{V JrV{_{V Vmbm b¿dm{X{H$``m g{_Vm JrVmX{_qV {dXYËH$mb Ed Vmb... & g M {Û{dYüVaòñÍ`òü{V & ñdañVÎmÐmJ{Z`VñdañVmbZ M ~Õm n[aa{ j VË`W... &

F$V M H${MËàm`U BË`º$ËdmÛgÝVg_`_{YH$Ë` Jm`{V-**_b`O{V** & *** bVmd{ZVm{_{V ênHmb ‘ma... & _b`OH$UmZdm{gVË`ZZ X{ j Um{Zb..., {h_HaHaerVbË`ZZ {Zemg_`..., _Xg_raË`ZZ dgÝVmJ_ü ÚmË`V &

{dbg{V b{bV{V &*** AÌ d{ZVmnXZ Zm{`H$mdÎmmÝVm _XH${bnXZ M dgÝVmËgdm ÚmË`V & AÌmÝË`mZàmg... eãXmb ‘ma... &

**amOg`** B{V & amOg`... lmV`k{def... & VXº$ eVnW amOm d amOg`ZîQm ^d{V & B{V & g Ed g_m{SË`{^Yr`V - `Zï amOg`Z _ÊSbñ`œaü `... & empñV `ünk`m amk... g g_mS

(ततः प्रविशति मन्त्रिद्वितीयः कनोजाधिपो जयचन्दः)

जयचन्दः– मन्त्रिन् अद्य खल्वियं राजसूययज्ञार्थं समागतैर्महर्षिसंघैर्महीपालकुलैश्चाकुलाऽस्मन्नगर्यमरावतीव संवृत्ता।

सुमतिः– महाराज राजसूयदीक्षितस्त्वमपि

नानादिगन्तसमुपेतनृपोत्तमाङ्ग

राजन्महार्हमुकुटार्चितपादपीठ ।

विन्ध्याद्रिसानुरुचिराङ्घ्रियुगाग्रिमर्षे

लीलामिहावहसि देव घटोद्भवस्य ।।४।।

जयचन्दः– अप्युपक्लृप्ता यज्ञसंभाराः ।

सुमतिः– अथ किम्। परं च नाद्याप्युपलब्धा काचित् पृथ्वीराजस्य प्रवृत्तिः।

जयचन्दः– (सरोषम्) अन्यायसंपादितदिल्लीशपदेन दर्पान्ध एष दुरात्मा तु शासनार्ह एव।

सुमतिः–महाराज दण्डस्त्वगतिका गतिः। तत् पुनरपि पत्रिकया सोऽनुनेयः।

जयचन्दः– (सरोषम्) लिखतु तावच्छासनपत्रम् ।

सकलभारतराजकुलेश्वरो

दिशति ते स्वमखे प्रतिहारिताम् ।

यदि नियोगमिमं न हि पद्यसे

समरयज्ञपशुत्वमुपेष्यसि ।।५।। इति ।

BË`º$ËdmV&

àñVmdZ{V - AÌmdb{JVm»`m àñVmdZm & VXº$ XnU - `ÌH$Ì g_mdemËH$m`_Ý`ËàgmÜ`V& à`mJ I b VÁk` ZmåZm@db{JV ~Y... && B{V & ZQrJrVamJñdamUm_ZaUZgmÑí`mØmdZZ dr{U{^amZpÝXVñ` O`MÝXñ` àdeàgmYZm{X{V &

ZmZm{XJÝV{V & *** AÌmÝ`ñ` em^m_Ý`m {~^Vu{V {ZXeZm@b ‘ma... & A^dÝdñVg~ÝY Cn_mn[aH$ënH$... BË`º$ËdmV &

**gH$b^maVVr** & AÌ à{Vhm[aVm{_{V VOZ_Z^mdm@[a... nÏdramO Ambå~Z O`MÝXJVH$mY... ñWm{`^md Am_ÝÌUmñdrH$ma CÔrnZ O`MÝXJVJdü ì`{^Mm[a^md... & Ed_Ì amÐm agm@ñ` M g`m{JVm`m... ndamJm»`{dàbå_mfH$ËdmÞmQH$@“Ëd_ & ÐV{dbpå~V M dÎm_ & gH$b^maVamOH$bœa B{V nXmWhVH$ H$mì`{b“_b ‘ma... &

सुमतिः– (विलिख्य) लिखितमेव तद्यथा निर्दिष्टं देवेन । कः कोऽत्र भोः।

(प्रविश्य)

प्रतिहारी–आज्ञापयत्वार्यः ।

सुमतिः–शीघ्रमेव प्रेषयैषा पत्रिका दूतद्वारा पृथ्वीराजाय ।

प्रतिहारी– यदार्य आज्ञापयति ।

(इति निष्क्रान्तः)

जयचन्दः–अरे मेवाडराजेन समरसिंहेनापि नादृतमस्मन्निमन्त्रणम्।

सुमतिः–महाराज! समरसिंहस्तु पृथ्वीराजस्य परमसुहृद् । अतः सोऽपि नूनं तद्वर्त्मगामी भविता ।

जयचन्दः–(सरोषं स्वगतम्) साधु समरसिंह साधु । (प्रकाशम्) अस्माभिर्विततस्य राजसूयक्रतोर्विघातायैवैतावुद्यतौ । किंत्वेतादृशैः क्षुद्रजनविचेष्टितैर्न मन्दोत्साहो भविष्यति कनोजाधिपः ।

सुमतिः– (विचार्य) महाराज विजिताशेषनरपतिकुलस्यैव राजसूयविधानं श्रूयते । तदेतयोरुपस्थितिमन्तरा कथं प्रवर्तिष्यन्ते यज्ञकार्याणि ।

जयचन्दः–नात्र विहिताविहितशङ्कावसरः । तत्स्थानापन्ने भविष्यतस्तयोर्हिरण्यनिर्मिते प्रतिकृती ।

(प्रविश्य)

प्रतिहारी– जयतु जयतु देवः । एष पृथ्वीराजानुचरः पत्रिकामादाय संप्राप्तः।

जयचन्दः– सत्वरमिहानय तत्पत्रिकाम् ।

प्रतिहारी–यदाज्ञापयति देवः ।

(इति निष्क्रान्तः)

जयचन्दः– (स्वगतम्) पत्रिका प्रेषिता स्वयं तु नायातः । (प्रकाशम्) सर्वथा प्रतिकूल एवासाविति तर्कयामि ।

(प्रविश्य)

प्रतिहारी–देव एषा पृथ्वीराजमुद्राङ्किता पत्रिका ।

(इत्यर्पयति)

जयचन्दः– (पत्रिकां गृहीत्वा) पुरोहितं द्रष्टुमिच्छामि ।

प्रतिहारी–यद्देव आज्ञापयति ।

(इति निष्क्रान्तः)

जयचन्दः–मन्त्रिन् एनामुद्घाट्य वाचय ।

(प्रविश्य)

श्रीकण्ठपुरोहितः–समृध्यतां विजयश्रिया महाराजः ।

(इत्युपविशति)

सुमतिः–(वाचयति)

अरे कनोजाधिप आर्यधर्मध्वंसपटुना त्वया किमिदमारब्धम् । ननु
दुर्दैवतस्त्वमसि मूढमते प्रवृत्तः
सम्राज एव विहिते नृप राजसूये ।
सद्यो विरंस्यसि न चेद्व्यवसायतोऽस्मा–
द्दन्ताशु मे शलभतां करवालवह्नौ ।।६।।

जयचन्दः–(आकर्ण्य सरोषम्) हा मूढ किमेवं प्रगल्भसे । कोऽन्यो हतजीवितः सम्राट्पदभाग्भवितुमर्हति भारते वर्षे । (विचिन्त्य) आं ज्ञातम् । असौ नराधमस्त्वात्मानमेव सम्राट्पदेन व्यपदिशति । मन्त्रिन् असह्यो ह्येषोऽधिक्षेपः।

श्रीकण्ठपुरोहितः–प्रसीदतु महाराजः । दीक्षितस्य ते नास्ति कोपावसरः।

जयचन्दः–भगवन् नाहमकारणकोपाकुलः ।

श्रीकण्ठपुरोहितः–तथापि

सकलनृपमतस्त्वमेव सम्राड्
विजयरमाश्रित नाममात्रतोऽन्यः ।
क्व खलु भुवनभासनः पतङ्गः
क्व च तनुदीपशिखालयः पतङ्गः ।।७।।

XXdV B{V & **AÌ nÏdramOñ` `ÕmËgmh... ñWm{`^mdm@[aO`MÝX Ambå~Z Vñ` M amOg`àd{ÎméÔrnZ Jd... gMm[a^md... & Ed_Ì `Õdram ag... & Añ` M {dàbå^nmfH$ËdmÞmQH$@“Ëd_& dgÝV{VbH$mdÎm_ & H$admb d{•Ëdmamnÿ` am{k eb^Ëdmamn {Z{_ÎmËdmXÌ naån[aVênH_b‘ma...&**
gH$bZn{V & *** npînVmJmdÎm_ & {dê$n`m... g`eb^`m... nV“ËdZ gKQZmXÌ {df_mb‘ma...&

जयचन्दः–अरे राहुरिव स तु मां ग्रसितुमुद्यतः । अत उन्मूलयितव्य एव। कः कोऽत्र भोः ।

(प्रविश्य)

प्रतिहारी–आज्ञापयतु देवः ।

जयचन्दः–सभागृहमार्गमादेशय ।

प्रतिहारी–इत इतो देवः ।

(सर्वे परिक्रामन्ति)

एतत्सभागृहद्वारम् । प्रविशतु देवः सानुगः ।

(इति निष्क्रान्तः)

(प्रविश्य)

जयचन्दः–(सिंहासनमारुह्य) स्वागतं सामन्तवरेभ्यः ।

सामन्ताः–(उत्थाय) विजयतां सम्राट् ।

(इत्युपविशन्ति)

जयचन्दः–(साटोपम्) सामन्तवर्याः दर्पान्धो दिल्लीश्वर आत्मान सम्राजं मन्यमानो नात्रोपसर्पति । स क्षुद्रः कथमपि वशमापादनीयः ।

हमीरः– साम्राज्यैश्वर्यशालिनि महाराजे कोऽन्यो विनाशोन्मुखः सम्राट्पदमभिलषेत् । यतः

रिपुदलविपिने दवाग्निरूपं
प्रसृतमहो तव कोशदण्डतेजः ।
दृढतरमपि वीरपादपं तत्
किमिति करोति न भस्मसात् क्षणेन ।।८।।

कहरकण्ठीरः–महाराज प्रयाणाभिमुखं तव सैन्यं विज्ञायैवान्वेषिष्यतेऽसौ ते चरणरजःशरणम् । यतः

प्रलयचपलमेघवत्तवेदं
नृपकण्ठीरव गर्जितं निशम्य ।

[anXb{V & *** npînVnJndÎn_ & naån[aVênH Mnb‘na... &
àb`Mnb{V & *** npînVnJndÎn_ & nan[aVênH Mnb‘na... &

नवमदकलुषितकपोलभित्तिः
किमु न जहाति धृतिं पतङ्गजोऽयम् ।।९।।

सुमतिः–तथापि यावद्राजनीतिकोविदः कयमाषस्तस्य मन्त्रिपदमलङ्करोति तावन्न भविताऽसावन्तिमोपायसाध्यः । तत्साम्ना दानेन वैष वशीकर्तव्यः ।

जयचन्दः–मन्त्रिन् चरमोपायसाध्य एवासौ परिपन्थी । तद्

दुर्दान्तदर्पशमनक्षम एव सद्यः
शूरो ममैतु पुरतः समरप्रवीरः ।
अस्मद्विकत्थनपरं मनुजाधमं यो
जीवन्तमेव निहतं तमु वा नियच्छेत् ।।१०।।

सामन्ताः–सर्वेऽपि वयं रिपून्मूलने बद्धपरिकराः ।

वालुकरायः–(साटोपम्) महाराज अलमहमेकाकी दिल्लीशपददृप्तस्य तस्य दर्पविघाताय । अद्यैवाहं

कामक्रोधातिरेकव्यसनविदलितं दुर्विनीतं मदान्धं
त्वत्कोपाग्निप्रदग्धं परिणतविभवं चायुषोऽन्तं गतं तम् ।
हत्वा निःशेषतस्तद्बलमतिविपुलं तर्पयित्वा कृपाणं
जीवग्राहं गृहीत्वा निगडितचरणं तेऽन्तिकं प्रापयामि ।।११।।

जयचन्दः–धन्योऽसि मे प्रधानवीर ।

सामन्ताः–प्रथितप्रभावान्वयानुरूपमेवेदं ते वीरचेष्टितम् ।

जयचन्दः–वीरभ्रातः प्रियसामन्ताः युष्मद्राजभक्तिपरिपोषितस्याद्यापि प्रचलति मे निष्कण्टकं राज्यशासन् ।

सामन्ताः–महाराजेनानुग्रहपरंपरया वशीकृतमस्मच्चेतो विषयान्तरविमुखं राजशासनमात्रं प्रतीक्षते ।

XXnÝV{V & *** **AÌ dgÝV{VbH$ndÎn_** &

Hn_HnY{V & OrdJnh JhrËdn OrdÝV JhrËdËW... & **g_bnH$VOrdf** hÝH$ÄnJh... BË`ZZ U_b & **AÌnËgnh...** ñWn{`^ndn {ZO^Vn[anÝÏ`nbå~Z **gJn_** CÔrnZ VOZ MnZ^nd **Anjnn Jdü gMn[aUn** & **Ed_Ì** `Õdram ag... & **ò½YandÎn_** &

जयचन्दः–तद्गच्छेतां खुर्शानिखानबन्दातमीरसामन्तौ मम वीरानुजस्य साहाय्यार्थम् ।

सामन्तौ–यथाज्ञापयति देवः ।

(इति निष्क्रान्तौ)

जयचन्दः–सेनापते एतस्य प्रधानवीरस्य साहाय्यार्थं संनह्यतां दशसहस्रभटधुरीणं महत्सैन्यम् । तथैव च

प्रतिष्ठतां मे चतुरङ्गिणी चमूः
शस्त्रास्त्रयन्त्रैः परिबृंहिता द्रुतम् ।
प्रधृष्य धृष्टं नरपालपांसनं
करोतु सा तस्य बलावमर्दनम् ।।१२।।

सेनापतिः–महाराज राजसूयसंमिलितराजकुलानि युद्धकलाकौशल्यं प्रदर्शयितुं सज्जीकृतां सेनामद्यैव प्रस्थापयामि ।

(इति निष्क्रान्तः)

जयचन्दः–भ्रातः त्वमपि तावद्दिग्विजयप्रस्थानाभिमुखो भव ।

वालुकरायः–यथाज्ञापयति महाराजः।

(इति निष्क्रान्तः)

जयचन्दः–मन्त्रिन् सुव्यवस्थितमेतत्कार्यम् । तदेहि मन्त्रगृहमुपेवः । कः कोऽत्र भोः ।

(प्रविश्य)

प्रतिहारी–आज्ञापयतु देवः ।

जयचन्दः–मन्त्रगृहमार्गमादेशय ।

प्रतिहारी–इत इतो देवः ।

(सर्वे परिक्रामन्ति)

एतन्मन्त्रगृहद्वारं तत्प्रविशतां देव आर्यश्च ।

(इति निष्क्रान्तः)

(प्रविश्योपविश्य च)

जयचन्दः–मन्त्रिन्, अस्ति राजसूयानुषङ्गिकः स्वयंवरोऽपि पुनर्ममौत्सुक्यकारण् ।

सुमतिः–(स्वगतम्) कथमेवं ब्रवीति महाराजः । (प्रकाशम्) समागतेषु राजकुलेषु त्वनायाससाध्योऽयमुपक्रमः । नात्र चिन्तालवस्याप्यस्त्यवसरः।

जयचन्दः–(सनिःश्वासम्) परं च श्रुतं मया देवीमुखेन यदुत्सवनिमित्तेऽपि निरुत्सवा मे प्रियपुत्री संयोगिता।

पृष्टा सती वदति सा सुविचार्य वाचं
नास्वादयत्यपि नृपेन्द्रकुलार्हभोगान् ।
आसेवते मुहुरसौ विनता विविक्तं
नावेदयत्यथ मनोगतमाधिहेतुम् ।।१३।।

g_{V…-{Z`mÁ`m H$m{n {ZnUm g_d`ñH$m d`ñ`m@ñ`m _Zm^mdmdJ_m`& `V…

{dòå^nmÌm` _Z…àdÎm
ahñ`_m»`m{V ZdmZamJm &

ñd`dam@nr{V ‹ AÌ _I gÝÜ`maå^… & `Ì ~rOg_Ën{VZmZmWagg^dm & àmaå^U g_m`º$m VÝ_I n[aH$s{VV_ && BË`º$ËdmV &

Xdr_IZ{V ‹ AÌ Xdr g`m{JVm`m… gmnËZ_mVm & `XËgd{V & AÌmnjnmË_H$ gÜ`“_ & H$mì`mWñ` g_Ën{Îménjn B{V ñ_V… BË`º$… &

nïn gVr{V ‹ AÌ ‘àW_mdVrU_XZ{dH$mam _½Ym Zm{`H$m & VXº$ XnU -àW_mdVrU`mdZ_XZ{dH$mam aVm dm_m & H${WVm _Xü _mZ g_{YH$b,mmdVr _½Ym &’ B{V & n[aH$am»`M gÜ`“_ & ‘g_ËnÞmW~mhë` k`… n[aH$a… nZ…’ B{V & dgÝV{VbH$mdÎm_ & AÌ M {MÝVm»`m H$m_Xemnd{UVm & VÚWm XnU - ‘Ûfm `ÌmÝ`H$m`f VXH$mJ M _mZg_ & œmg_ZmaWüm{n MïmñVm… ñ_{VéÀ`V’ B{V & VÌd Xe H$m_Xem…- ‘A{^bmf{üÝVmñ_{VJUH$WZmÛJgàbmnmü & CÝ_mXm@W ì`m{YOSVm_{V[a{V XemÌ H$m_Xem… &&’ B{V &

{dòå^{V ‹ ***AÌmWmÝVaÝ`mgm@b‘ma… & CnOm{VdÎm_ &

अत्यन्तगोप्यां रुजमातुरा किं
चिकित्सकेभ्योऽपि हि संवृणीत ।।१४।।

जयचन्दः– कार्यनिर्वाहकुशला देवी यथोदितं विधास्यति । परं चास्याश्चित्तप्रसादस्तावत् प्रथममापादनीयः ।

सुमतिः–महाराज संनिहितः खलु वसन्तसमयः । संप्रति हि

विमलजलसरःस्नवावगाह–
प्रवणनिजोपवनाश्रितो जनौघः ।
विहरति नवकेलिभिर्वसन्ते
समहिमतापविनन्दितान्तरङ्गः ।।१५।।

तथा च

नवप्रसूनैर्मधुमालतीलता
मनांसि यूनां परिमोदयन्ति ।
स्वभावतिक्ताऽपि च निम्बमञ्जरी
सुगन्धिनं गन्धवहं करोति ।।१६।।

तत्प्रस्तूयतां वसन्तोत्सवो राजकन्याचेतोविकृत्यपाकरणाय ।

जयचन्दः–एवमेव । कः कोऽत्र भोः ।

(प्रविश्य)

प्रतिहारी–आज्ञापयतु भर्ता ।

जयचन्दः–उच्यतां मद्वचनादन्तःपुराधिकृतो यत् संप्रवृत्ते वसन्तेऽस्मदुपवने वितन्यतां वसन्तोत्सवः समानवयोभिरेव सखीमिः । तत्र च वृक्षान्तरिता देवी कलयतु संयोगिताया मनोगतमिति ।

{d_bOb{V & ***ZdH$\{b\{^dgÝVg_`mZH$bH$sSm\{^\{dhaVrË`W… & Añ` e“maagmÔrnZËdmV àYmZagnmfH$Ëd_ & ñd^mdm\{º$ab‘ma… & npînVmJmdÎm_ &

ZdàgZ[a\{V & ***`Wm dgÝVà^mdU àH$\{V\{Vº$m@\{n \{Zå~_ÄOar ndZ _Ya H$am\{V VWm g`m\{JVm@\{n n[aOZ ZÝX\{`î`Vr\{V ^md… & AÌ \{df_m@b‘ma… & CnOm\{VdÎm_ &

dgÝVmËgd B\{V & ***dgÝVV_\{YH$Ë` _mKeŠbn#må`m \{dVÝ`_mZ CËgdm dgÝVmËgd…& ‘VÌ a\{VH$m_`m… nOZ_º$_’ B\{V Y_\{gÝYm &

प्रतिहारी–तथा ।

(इति निष्क्रान्तः)

जयचन्दः–आवामपि तावद्धर्मासनमुपसृत्य राजकार्याणि पश्यावः ।

(इति निष्क्रान्तौ)

।। समाप्तोऽयं **राजसूयोपक्रम**नामा प्रथमोऽङ्कः ।।

àW_m@‘ B\{V & A‘bjU XnU - ‘àË`jZVM[aVm ag^mdg_,db… & ^dXJTeãXmW… jÐMUH$g`V… && \{dpÀNÞmdmÝVaH$mW… qH$\{MËgb¾\{~ÝXH$… & `º$m Z ~h\{^… H$m`~uOgö\{V_mÞ M && ZmZm\{dYmZg`º$m Zm\{VàManÚdmZ & AmdíH$mZm H$m`mUm_\{damYm\{Û\{Z\{_V… && ..... Xdrn[aOZmXrZm__mË`d\{UOm_\{n & àË`j\{MÌM[aV`º$m ^mdagmØd… && AÝV\{ZîH$mÝV\{Z\{ IbnmÌm@‘ B\{V H$s\{VV… &’ B\{V & VWm M ZmQçenó - ‘A‘ B\{V é\{TeãXm ^mdü agü amh`Ë`WmZ & ZmZm\{dYmZ`º$m `ñ_mÎmñ_mØdX‘… &&’ B\{V &

B\{V lrg`m\{JVmñd`daQrH$m`m gdm“\{dÚmVÝ`m
amOg`mmH$_Zm_m àW_m@‘… g_má… &

द्वितीयोऽङ्कः ।

(ततः प्रविशति सह सख्या संयोगिता)

चातुरिका–सखि तव विनोदार्थं तातपादैरुपक्रान्तोऽपूर्वो वसन्तमहोत्सवः।

संयोगिता–एष तु प्रतिवसन्तं पुनरावर्तते । तत्कथमपूर्व इत्यभिधीयते ।

चातुरिका–अस्ति कश्चिदत्र विशेषः ।

संयोगिता–किमम्बा स्वयमेव वसन्तपूजार्थमुपेष्यति ।

चातुरिका–नैव ।

संयोगिता–कथय तर्हि को विशेषस्तत्र ।

चातुरिका–सवयोभिरेव सखीभिराराध्यो भगवान् कुसुमायुध इति तातादेशः।

संयोगिता–अभीष्टमेव तदस्माकम् । तेन च भविष्यति यथेष्टकेलिनिरतः सखीजनः ।

चातुरिका–अथ किम् । (कर्णं दत्त्वा) अयि श्रूयते संमिलितानां सखीनां मिथः प्रलापः । तदावामपि तत्र गच्छावः ।

(इति परिक्रामतः)

संयोगिता–अतीव रमणीयः खलूद्यानप्रदेशः ।

चातुरिका–सखि पश्यात्र वसन्तसमुपागमापादितामुपवनसुषमाम् ।

ईषत्स्फुटैः कोमलपल्लवाग्रै–
रव्यक्तरागैर्ललितैश्च कुड्मलैः ।

àW_ı‘ńÝV–‘g_{V...–VËàñV`Vm dgÝVmËgd... & O`MÝX...–Añ_XndZ {dVÝ`Vm dgÝVmËgd...&’ – B{V nmÌÛ`Z g{MVñ` {ÛVr`m‘ñ` ndm‘m{d^mJV BdmdVrUËdmX‘mdVmam@ÌmWmn j nH$... & VXº$ XnU–‘A‘mÝV g{MV... nmÌñVX‘ñ`m{d^mJV... & `Ìm‘m@dVaË`fm@‘mdVma B{V ñ_V... &&’ B{V & Apñ_Þ‘ àYmZagñ`mÔrnZ{d^mdmZm dgÝVdUObH$ {bdZ{dhmagJrV^fmXrZm dUZ_ & VXº$ XnU–‘VÌ ñ`mÑVfQH$ MÝÐm{XË`m VWmX`mñV_`m... & ObH${bdZ{dhmaà^mV_YnmZ`m{_Zrà^{V... & AZbnZ^fmÚm dmÀ` e{M _Ü`_Ý`f’ && B{V &

Bf{X{V ‹ *** AÌ g_mgm{º$... H$mì`{b‘ Mmb‘mam & CnOm{VdÎm_ &

मनोऽभिरामैर्वरवल्लिविभ्रमै–
र्गता वनश्रीर्नवयौवनत्वम् ।।१।।

तथा च

नवकिसलयरागारञ्जितोऽयं रसालो
हरति मदकलानां कोकिलानां मनांसि ।
बकुलमलिकुलानां गुञ्जितेनाकुलं तत्
मृदुलसुरभिगन्धिं गन्धवाहं करोति ।।२।।

संयोगिता–अहो नितान्तं नयनसुभगोऽयमुपवनाभोगः ।

चातुरिका–एष आवां प्रतीक्षमाणो वसन्तक्रीडासमुत्सुकस्तिष्ठति सखीजनः ।

(ततः प्रविशति यथानिर्दिष्टः सखीजनः)

सख्यः–अहो दिष्ट्या संप्राप्ते अस्मत्प्रियसख्यौ ।

संयोगिता–इदानीं प्रवर्तन्तां वो वसन्तकेलयः ।

सख्यः–(अन्योऽन्यम्) एहि एहि।

(इति खेलन्ति)

चातुरिका–सखि रमणीयोऽयमुपक्रमः । यदेताः

वासन्तीकलिकास्रजः करयुगे सुस्निग्धवेण्यां तथा
कण्ठाग्रे नवमालिकासुमनसां हारं मनोहारिणम् ।
हस्ते तामरसं शिरीषकुसुमं धृत्वा च ताः कर्णयोः
खेलन्त्यो नवयौवनास्तु दधते साक्षाद्वसन्तद्युतिम् ।।३।।

संयोगिता–एवमेव । सर्वत्रापि भवति नयनगोचरो वसन्तस्यैव विलासः ।

चातुरिका–अयि पश्यात्र शृङ्गक्रीडारतानां सखीनां विस्रम्भचेष्टितम् ।

**Zd{H$gb`{V ‹** ***AÌ–‘JÝYñ`XËn{Vgga{^ä`...’ BË`ZZ JÝY eãXñW g_mgmÝV BH$ma...& _m{bZrdÎm_ &

dmgÝVr{V ‹ AÌ {ZXeZm@b‘ma... & emXb{dH$s{SV M dÎm_ &

परस्परं वर्णजलं सहेलं
सुवर्णशृङ्गैरभिषेचयन्त्यः ।
सायंतनीं सूर्यमरीचियोगजां
गता युवत्यः शरदभ्रशोभाम् ।।४।।

संयोगिता–एतास्तु वर्णजलैः स्नापिताः शिथिलसंचाराः संवृत्ताः । तदहतवसनपरिधानाय प्रेरय ।

चातुरिका–प्रियसख्यः प्रीताऽस्मद्राजपुत्री युष्मत्क्रीडोत्सवेन । तद्विरमत। नूतनवसनालङ्कृताश्च पुनरायान्तु वसन्तपूजामण्डपम् ।

सख्यः–तथा ।

(इति निष्क्रान्ताः)

चातुरिका–एताश्च कुङ्कुमरजःप्रक्षेपेणात्र क्रीडन्ति । अयि पश्य

यावच्च कुङ्कुमरजोविनिवारणाय
साच्छादयन्त्यपसृताऽऽननमंशुकेन ।
तावत्ससंभ्रममहो परितः स्खलन्ती
सख्योद्धतोपहसिता परिरम्भिता च ।।५।।

संयोगिता–एषा प्रकृतिप्रगल्भा मदनिका तु दीनां सरलां सततमेवोद्वेजयति।

चातुरिका–विलोक्य पुनरत्रभवतीं सा तामाश्वासयति । सखि पश्यात्र कन्दुकक्रीडाम् ।

कुसुमकन्दुककेलिपरायणा
नवयुवत्ययि सा मदसंकुला ।
सपरिहासमिहालिकुचद्वयं
कठिनलक्ष्यमहो कुरुते मुहुः ।।६।।

संयोगिता–गुरुप्रयत्नेनापि न सिध्यत्यस्याश्चललक्ष्यम् ।

---

naña{_{V ‡ ***AÌ {ZXeZm@**b**‘ma… & CnOm{VdÎm_ &
`md{X{V ‡ AÌ**mZH$mg {H$`mg HmaHñ`H$ËdmÔrnH$mb**‘ma… & **dg**ÝV{V**b**H$m**dÎ**m_ &
**H$g_{V ‡ *****ÐV{dpå~V dÎm_ &

चातुरिका–अहो जितमनया छलप्रयोगेण ।

अस्याः पुनः सजवसंक्रमणश्लथाया
वेण्याश्च्युतं कुसुमगुच्छमभिद्रुता सा ।
यावत्तु कन्दुकधियाऽवनता नताङ्गी
गृह्णाति तावदनया विजिता सलीलम् ।।७।।

संयोगिता–प्रमोदातिशयोद्धते एते पुनर्मत्तमयूरीनृत्यं विडम्बयतः ।

अन्योऽन्यदक्षिणकराङ्गुलिबन्धमेवं
वेगाद्विधाय समुदं परिवर्तमाने ।
वातोन्नतान्ततरले नवरागरम्ये
वामेन ते मुहुरधः कुरुतोऽन्तरीये ।।८।।

चातुरिका–कन्दुकक्रीडापरिश्रान्ता सा त्वपसरत्यलसगमना नितम्बिनी ।

एकाकिनी मञ्जुरसालसंकुलं
निकुञ्जमापल्लवरागरञ्जितम् ।
श्रमापनोदार्थमिता पिकस्य सा
मन्दस्वरेणानुकरोति कूजितम् ।।९।।

संयोगिता–आवां विलोक्य लज्जितेव सा विरमति ।

चातुरिका–सखि पश्यात्रातिमुक्तलतामण्डपे नृत्यक्रीडापरं विलासिनीगणम्।

वीणाया मधुरस्वनैरनुगतां हावैर्मनोहारिभि–
र्गायन्त्यो ललिताक्षराङ्कितपदां भावान्वितां गीतिकाम् ।
तिष्ठन्त्यो मुहुरन्तरा युवतयस्तानप्रदानादृता
मुग्धालीकरतालपालितलया नृत्यन्ति लीलालसम् ।।१०।।

Añ`m…nZ[a{V ‡ ***AÌ ^mpÝV_X**b**‘ma… & **dg**ÝV{V**b**H$m**dÎ**m_ &
AÝ`m@Ý`{V ‡ ***AÌ ñd^mdm{º$a**b**‘ma… & **dg**ÝV{V**b**H$m**dÎ**m_ &
EH$m{H$Zr{V ‡ *** CnOm{VdÎm_ &
**drUm`m B{V ‡** drUm`m _Yam ü V ñdZmüZdmXZanmñVaZJVm ^mdüVm{dH$ma`º$m b{bVm{Z M VmÝ` j am{U M Va{‘Vm{Z nXm{Z `ñ`mñVm Jr{VH$m _Zmhm[a{^hmd^ZÌm{X{dH$maJm`ÝË`m _haÝVam _Ü` VmZñ` ñdaàñVmañ` àXmZ Vpñ_Þ ÑVm {ZaVm… gË`pñVðÝË`m _½Ym `dr`ñ`ü Vm Anë`… g»`ñVmgm

संयोगिता–सखि नन्दयति खल्वेतासां लावण्यवतीनां सुललितं संगीतम्।

चातुरिका–तत्तावदत्र स्फटिकासन उपविशावः ।

(इत्युपविश्य शृणुतः)

सख्यः–(संगीतमारभन्ते)

(भूपालिरागेण त्रितालेन गीयते ।)

पायय तव रसिकां रसपानम् ।।
मोदय सदयं दयिताहृदयम् ।
द्योतय सहृदय लतावितानम् ।। पायय० ।।१।।
तृषिते नयने मनोनिलयने ।
त्वयि कुरु लीने प्रिय जहि मानम् ।। पायय० ।।२।।
प्रियतमहीना राधा दीना
गायति सततं तव महिमानम् ।। पायय० ।।३।।

चातुरिका–सखि एहि । एषा वसन्तपूजामण्डपस्य पुष्पिततरुलतामण्डिता परिसरभूमिः । तत्र तावदुपसरावः ।

(इति परिक्रामतः)

संयोगिता–(सनिःश्वासं स्वगतम्) कुतोऽयमेकपदे मे मनोऽवसादः । (प्रकाशम्) अयि संप्रति खलु

नवकिसलयश्रीसंकीर्णप्रसूनपरिच्छदा
ललिततरवो नैतेऽप्यल्पं ममालिसुखावहाः ।

H$anUn Vnb... nn{bVn a{j Vn b`n `ngn Vn `dV`n brb`n@bg `Wn ñ`nÎnWn ZË`pÝV & enXb{dH$s{SV dÎn_ &

^nn{banJU{V & V„ jU_º$ bú`gJrV ‘H$ë`nUr_bgOnVn ^nnbr ~Yg_Vn & Aranh Mndanh@{n _{ZhrZn ^dËgXn & JnÝYna... H$db dnXr YdVn@_nË` B[aV... & gJ{VJn`n... àn`ñVÌ aqº$ g_ndhV && B{V & AÌnnd{UVZ {dàbå^ZnÛn{YVñ` ñ_Ë`n»`^ndñ`–‘H$Vn@`_H$nX _ _Zn@dgnX...’ BË`{^ì`º$ñ` Zn{`H$n{dàbå^ñ` hVËd_ & _nX`Ë`Ì NH$nZàng... &

H$Vn@`{_{V & AÌnÛJn»`n n#n_r H$n_Xen & ‘`pñ_Zå`_aå` dn Z M hfn` On`V &’ BË`º$... &

Zd[H$gb`{V & ***AÌ {defn{º${d^ndZn Mnb‘nan & h[aUrdÎn_ & AÌ VnnZn»` gÜ`“_ & VXŠV XnU-‘Cnn`nXeZ `În VnnZ Zn_ VØdV &’ B{V &

मधुकरकुलं मन्दं गुञ्जत्तनोत्यधिकां रुजं
प्रियसखि मम त्वेवंप्रायः प्रयास्यति यौवनम् ।।११।।

चातुरिका–मा मैवम् । वसन्तोत्सवाराधितो भगवान् कुसुमायुधः पूरयिष्यति ते मनोरथम् । अयि पश्यैष क्रीडानिवृत्तः सखीजनः पुष्पावचयार्थमितस्ततो धावति।

संयोगिता–अहो उत्साहपूर्णोऽयं सखीजनः ।

चातुरिका–तव सान्निध्यमात्रेणायमेवं प्रोत्साहितः । अयि अस्ति किंचिद्दर्शनीयम् ।

बालप्रवालकुसुमावचयप्रवृत्ता
संवेष्टिता सहचरीकरवल्लरीभ्याम् ।
मोदेन पल्लवधियाऽङ्गुलिमाददाना
सा वञ्चितोपहसिता चलिता सलज्जम् ।।१२।।

संयोगिता–प्रकृतिसमुद्धताः खलु नवयौवनाः ।

चातुरिका–सखि प्रभाव एवैष भगवतः कुसुमायुधस्य ।

संयोगिता–अथ किम् ।

चातुरिका–अयि विनिवृत्तोऽयं सखीजनः प्रविशति पूजामण्डपम् । एह्यावामपि तत्रोपतिष्ठावहे ।

(इति परिक्रामतः)

सख्यः–उपविशत्वत्र वरासनेऽस्मत्प्रियसखी चातुरिका च ।

उभे–एते आवामुपविशावः ।

(इत्युपविशतः । सर्वाश्च यथास्थानमुपविशन्ति ।)

संयोगिता–अथ प्रवर्ततां मदनार्चनम् ।

(संयोगिताप्रमुखाः सर्वा मदनमन्त्रं पठन्ति)

साकूतनेत्रान्तविलासजन्य–
रागस्मितान्याशु मनांसि यूनाम् ।
परस्परं संग्रथयन् सलीलं
जयत्यनङ्गो भुवि देवदेवः ।।१३।।

(इति सर्वा मदनप्रतिमामर्चयन्ति)

~nbàdnb{V & ***AÌ ^npÝV_Xb‘na... & dgÝV{VbH$ndÎn_ &

मदनिका–वीणागानेन प्रसादयन्त्वथ भगवन्तं कुसुमायुधम् ।

सख्यः–(वीणावाद्येन गायन्ति)

(वसन्तरागेण त्रितालेन गीयते ।)

वितरति नतिमयि रतिरमण ।
युवतिजनस्ते रतिरमण ।।
नवसुमसायक वसन्तनायक ।
अलिकुलगायक रतिरमण ।। वितरति० ।।१।।
वनिताशरण रसिकविधरण ।
भवसंतरण रतिरमण ।। वितरति० ।।२।।
सुरगणवन्दित निजरतिनन्दित ।
स्तवनानन्दित रतिरमण ।। वितरति० ।।३।।
वाञ्छितमर्पय मनांसि तर्पय ।
स्वजनं दर्पय रतिरमण ।। वितरति० ।।४।।

मदनिका–अभीष्टवरसिद्ध्यर्थं प्रीणयतु पुनरपि संगीतेन भगवन्तं मनोभवं सखीजनः ।

सख्यः–(संगीतमारभन्ते)

(बाहाररागेण त्रितालेन गीयते)

पाहि मनोभव मदन ।
अरमिह सदयमुपेहि समेहि ।।
अलिकुलसंकुलबकुलसुवासित–
वातविकासितनवरसलासित–
युवजनमानससदन । पाहि० ।।१।।

---

dgÝVaJU{V & ***AÌ NH$mZàgdÎ`Zàgm eãXmb'mam &

~mhmaJU{V & V„ jU_º$ bú`gJrV 'ha{à`m»`_b f OmVm aJ… gg_V… & AnY{ZH$m ~mhma»`üMbàH$ß{V… gXm && g_`mad gdmX… ñdrH$Vm@Ì {dM jU… & dgÝVVm _V JmZ gJË`m _Y`m^e_ & AmhU [ahrZËd à{Vbm_ YbmZ_ & B{V __{dXm_VÝ_V ^m{V ggJV_ &&' B{V&

nmhr{V & *** AÌ dÎ`Zàg… eãXmb'ma… &

वलयितपिकसहकारकिसलया–
रुणदयितलयाऽलङ्कृतकलया
निजनुतिनन्दितवदन । पाहि० ।।२।।
प्रणमति वनिता महसि तव रता
शरणमुपगता प्रणयविदलिता
यौवनमाननिकदन । पाहि० ।।३।।

विजयतामनङ्गो विजयतामनङ्गः ।

(इति तारस्वरेणोद्घुष्य निष्क्रान्तः सखीजनः)

चातुरिका–(सस्मितम्) अयि भवतु वाञ्छितवरप्रदस्ते भगवान् मनोभवः।

संयोगिता–(निःश्वस्य, भ्रमरबाधां च निरूप्य, ससंभ्रमम् स्वगतम्) कोऽयं मे मनसि विकारः । (प्रकाशम्) हा नाथ...

(इत्यर्धोक्ते मूर्च्छति)

चातुरिका–(ससंभ्रमम्) सखि समाश्वसिहि समाश्वसिहि ।

(इति नलिनीदलेन वीजयति)

संयोगिता–(संज्ञा प्रतिपद्य) किमेवं मां वीजयसि ।

चातुरिका–प्रियसखि निवारयाम्यहमेनमत्र परिवर्तमानं मधुकरम् । परं च कथय

कमलमुकुलकोमलाङ्गकानि
व्यथयति यः सखि कम्पयन्नजस्रम् ।
अभिनवमकरन्दलोलुपोऽयं
तव हृदि को नु निलीयते मिलिन्दः ।।१४।।

सखि विस्रब्धं देहि मे प्रतिवचनम् ।

संयोगिता–(सनिःश्वासम्) अयि किमेतेन ज्ञातेन । तथापि कथयामि ।

---

hm ZmW{V & AÌ _ÀNm Xe_r H$m_Xem &

H$_b_H$b{V & *** npînVmJmdÎm_ &

श्रृणु। असुलभप्रार्थनाप्रवणमिदं मनः किल दिल्लीश्वरे सुतरां बद्धभावम् । तथा हि–

गतमवनिभुजामधीश्वरस्य
श्रवणपथं विमलं यशो यदा मे ।
प्रियसखि मम मानसे तदानीं
सपदि पदं कृतवानसौ मरालः ।।१५।।

चातुरिका–(स्वगतम्) सुसाध्याऽस्ति भ्रमरबाधा किंतु सर्वथा दुःसाध्यैव मरालबाधा । (प्रकाशम्) अप्यनुमतोऽत्र सखीजनः ।

संयोगिता–सखि अनभिज्ञाऽसि खल्वनङ्गविचेष्टितस्य यन्मामेवं पृच्छसि। यतः–

क्वचिद्गुणानां श्रुतिरेव केवला,
क्वचिन्मिथो वीक्षणयोग एव ।
स्वप्ने कदाचित्प्रियदर्शनं पुन–
र्भवत्यलं मन्मथवैभवाय ।।१६।।

अयि नास्त्यवकाशोऽत्र गुरुजनस्याप्यनुमतेस्तत्किं पुनः सखीजनस्य ।

चातुरिका–तथापि श्रृणु ममैकामभ्यर्थनाम् । अयि तेजस्विन्यपि पृथ्वीराजे रिपुरयं तातचरणानामिति नोचितस्ते प्रेमबन्धः ।

संयोगिता–(स्वगतम्) अहो नु खलु तातचरणानामेव हृद्गतं विव्रियते । (प्रकाशम्) प्रियसखि –

स सम्राट् तेजस्वी श्रवणसुभगं तेऽत्र वचनं
नितान्तं कान्ते मेऽभिनवमनुरागं द्रढयति ।

Agb^{V ~~ **AÌ** à{V_**I g**ÝÜ`maå^... & VX**º**$ XnU-'\$**bà**YmZmm`ñ` _**I g**pÝY{Zd{**e**Z... & **bú`mbú`** BdmØXm `**Ì** à{V_**I** M VV &&' B{V & **nÏdramOg**`m{JVm**g_**mJ_**h**VmaZamJ~rOñ` àW_m'mn{**j**áñ`m**Ì** MmV[aH$`m à**Ë**`**j** amk`m M àÀNÞ km`_mZV`m qH${M„ú`ñ` O`MÝXZ MmÞr`_mZV`m qH${MX**bú**`ñ`mØXmV &

JV{_{V ~~ *****AÌ** `**e**...**l dU**ñ`mZamJhVË**d_** & **VXº$ XnU**-'**l dU**mÔ**e**ZmÛm{n {_W... **gê**$TamJ`m... & X**e**m{**def**m `m@àmám ndamJ... **g** CÀ`V &&' B{V &

VOpñdÝ`nr{V** ~~ **AÌ** ^Xm»` **gÜ`"_-'^X... **gh**V^XZ_' BË`º$... &

g g_r{S{V ~~ ***** AÌ** JUH$WZm»`m MVWu H$m_X**e**m &

पराधीनं चेतस्त्वसमशरविद्धं न हि गुरो
रिपुं वा मित्रं वा क्षणमपि विवेक्तुं प्रभवति ।।१७।।

चातुरिका–(पुरतो विलोक्य) त्वामस्वस्थशरीरामुपश्रुत्येत एवोपागच्छति भट्टिनी ।

(ततः प्रविशति सख्योर्विस्रम्भालापमुपश्रुत्य वृक्षान्तरिता राज्ञी)

राज्ञी–वत्से अपि स्वस्थाऽसि ।

संयोजिता–कुतो मे स्वास्थ्यम् ।

राज्ञी–वत्से अस्थान एव तवायमभिनिवेशः । एवमुत्पथगामिन्या त्वया स्वयमेवात्मा क्लेशपदं नीयते ।

संयोगिता–(सप्रश्रयम्) अम्ब नाहमधमाभिनिवेशेन पितृकुलं कलङ्कयितुं प्रवृत्ता येनोत्पथगामिनी स्याम् ।

रत्नाकरं प्रति शिलोच्चयविस्रुतानां
किं स्रोतसां न विदितं भुवि नीचगत्वम् ।
कल्पद्रुमं तु परितो वलिनी लता किं
नात्मोद्गमाद्गुरुकुलं सुरभीकरोति ।।१८।।

राज्ञी–वत्से कामयन्ते त्वामत्र समवेतास्तारुण्यश्रियोल्लसन्तो राजपुत्राः । तदस्मत्परिपन्थिनं परित्यज्यान्यतमं च स्वीकृत्य संतोषयावाम् ।

संयोगिता–अस्थान एव तवायमनुबोधः । यतः

श्रीवल्लभोऽथ कुसुमेषुरमोघकान्ति–
र्नैवाप्यलं यदपहर्तुमिह प्रवृत्तम् ।
जन्मान्तरव्यतिकरव्यतिषक्तमेत–
न्मातः कथं नु हृदयं विनिवारणीयम् ।।१९।।

अम्ब स्वयंवरा हि क्षत्रियकन्यकाः । न च तासामनुरूपानुरागः कदाचिदप्यधर्माय कल्पते । यतः

---

lrd„^{V ~~ ***** dg**ÝV{V**b**H$md**Î**m_ &

पत्युरनुवर्तनं खलु
विवाहितायाः श्रुतः परो धर्मः ।
मनसो यत्र न वर्तन-
मम्ब विवाहः कथ स धर्माय ।।२०।।

राज्ञी–तथाप्यनुल्लङ्घनीयो गुरोर्निर्देश इत्येषा धर्ममर्यादा ।

संयोगिता–अम्ब नैषा तनयाविषया । यतः पुरा पार्वती हिमवतोऽनिच्छतोऽपि मनीषितं महेश्वरं संगता । अनुचितप्रार्थनाप्रवणमेव मनः पुनर्निरोद्धव्यं गुरुजनेन ।

राज्ञी–वत्से अमर्षणस्ते तातः ।

संयोगिता–अम्ब किमेवं मां भीषयसे ।

मधुरवचनतो न वा विरोधा-
न्न जननि दारुणदण्डतोऽन्यतो वा ।
अलमिह निजधर्मतः प्रवृत्तं
त्वमपि निवर्तयितुं मनाङ् मनो मे ।।२१।।

राज्ञी–(स्वगतम्) अहो कष्टम् । दुश्चिकित्स्योऽस्या आधिः । यद्भावि तद्भवतु। तावदार्यपुत्राय निवेदयामि ।

(इति निष्क्रान्ता)

चातुरिका–(सनिःश्वासम्) प्रियसखि अतः परं न ते भद्रं पश्यामि ।

संयोगिता–अयि किमेवमुद्विग्नासि ।

स्निग्धे नितान्तं कुपितः पिता मां
वियोजयिष्यत्यथ जीवितेन ।

---

nË`[a{V ‹ AÌ _Ë`m»`… gMn[a^md… & ‘Zr{V_nJnZgË`mXaW{ZYmaU _{V… &’ BË`º$… &
{h_dVn@{ZÀNVn@nr{V ‹ AÌnZnXa fðr ‘fðr MnZnXa’ B{V & VXº$ ^{dî`mÎmanamU-‘H$n{XZ V ^Vna H$[aî`@h Z ge`… && EVÝ_ {MpÝVV H$m` VnVZ H$V_Ý`Wn & Vñ_nÔh n[aË`ú` d[aî` Z V H$ed_ &&’ B{V &
A_fU{V ‹ AÌ dOm»` gÝÜ`“_-‘àË`j{Zða dO_’ BË`º$ËdnV &
_Ya{V ‹ AÌ Y`m»`n Zn{`H$nb‘na…-‘_º$nË_ûcnKZn Y` _Znd{ÎnaM#nbn &’ B{V &

रुजा हि हृन्मर्मतुदातुराया
वरं विनाशः प्रियविप्रयोगात् ।।२२।।

चातुरिका–(ससाध्वसम्) अहो कथमेषा मदनिका ससंभ्रममत्रागच्छति । किञ्चिदनिष्टं शङ्कते मे हृदयम् ।

(ततः प्रविशति संभ्रान्ता मदनिका)

मदनिका–प्रियसखि आदिष्टं महाराजेन यदस्माभिरद्यैव भागीरथीतटोपरि निर्मितं प्रासादं प्रति यातव्यमिति ।

संयोगिता–अयि सावशेषमिव ते वचः ।

मदनिका–एवमेव । किंतु तत्र न मे वाक् प्रसरति ।

संयोगिता–अयि किमेवं विह्वलाऽसि । विस्रम्भेण मां तातादेशं श्रावय ।

मदनिका–प्रियसखि यावज्जीवं तत्रैवास्माकमवस्थितिः ।

संयोगिता–(सस्मितम्) अयि नैषाऽपकृतिरपि पुनरनुग्रहः । यतः

स्मारं स्मारं जीवितेशानुभावं
नित्यं गाने तद्गुणानां प्रवृत्ता ।
निर्बाधं वै कान्तलीनान्तरङ्गा
स्वायुःशेषं यापयिष्ये प्रियेऽहम् ।।२३।।

(प्रविश्य)

प्रतिहारी–सज्जो रथो द्वारि तिष्ठति ।

संयोगिता–एत गच्छामो वयं शिरसि कृत्वा महाराजादेशम् ।

(इति निष्क्रान्ताः)

।। समाप्तोऽयं **वसन्तोत्सव**नामा द्वितीयोऽङ्कः ।।

`nd,mrd{_{V ‹ AÌ J^gÝÜ`maå^… & VXº$ XnU-‘\$bàYnZmnm`ñ` ànJ{ØÞñ` qH$MZ & J^m `Ì g_ØXm èhmgnÝdfUdnÝ_h… &&’ B{V & g`m{JVn`m… H$manJh g`_Z_Ì èhmgñVVr`m‘ M nÏdramO à{V _X{ZH$m`m… gàfU_ÝdfU_ &
ñ_na ñ_na{_{V ‹ AÌ {dYnZm»` gÜ`“_-‘gIX…IH$Vn `m@WñV{ÛYnZm{_{V ñ_V_ &’ BË`º$ËdnV &

B{V lrg`n{JVnñd`daQrH$n`n gdn“{dÚnVÝ`n dgÝVnËgdZn_n {ÛVr`n@‘… g_ná… &

तृतीयोऽङ्कः ।

(ततः प्रविशतो राजपुरुषौ)

मानसिंहः–अये किमिति चिराद्दर्शयसे ।

समरसिंहः–अन्यत्र नियुक्तः कदाचिदेवात्रोपैमि ।

मानसिंहः–संप्रति क्व ते नियोगः ।

समरसिंहः–निहते वालुकरायेऽस्मत्सेनापतिना कन्हेन बन्दीकृतास्तस्य सैनिकाः । तदर्थं च निर्मितं नूतनं कारागृहम् । तत्र मे नियोगः ।

मानसिंहः–अथ कनोजाधिपेन प्रक्रान्तस्य राजसूयस्य किं संवृत्तम् ।

समरसिंहः–एवं भ्रातुर्वधेन स तु विघ्नितः । परं च संयोगितायाः स्वयंवरार्थं पुनः कनोजाधिपः प्रयतत इति श्रुतं मया कर्णपरंपरया ।

मानसिंहः–भद्रारम्भाण्येव श्रेयांसि । तद्यथा राजसूयस्तथैव स्वयंवरोऽपि भविता ।

समरसिंहः–भवतु यत्किमपि । अहं तु त्वरयामि नियोगपरिपालनाय ।

मानसिंहः–अहमपि तावच्चारदर्शनार्थमन्तर्वेशमन्यवस्थितं महाराजं पतिपालयितुं प्रतिष्ठे ।

(इति निष्क्रान्तौ)

विष्कम्भकः ।

(ततः प्रविशति यथोक्तव्यापारः पृथ्वीराजः)

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) अहो विघ्नितेऽपि राजसूये केयं मे मनसि संतापानुवृत्तिः । अथवा

Xe`g B{V & AÌ ‘UaUm `ËH$_ Um MËg H$VmZmÜ`mZ’ B{V gÌUmË_ZnX_ &

^mV[a{V & ^mVdmbH$am`ñ` &

{dîH$å^H$ B{V & V„jU_º$ XnU-‘dÎmd{Vî`_mUmZm H$WmenZm {ZXeH$… & g{jámWñV {dîH$å^ AmXmd‘ñ` X{eV… &&’ B{V &

अवश्यमासन्नविपत्तिपूर्वं
श्रुतं मनोऽव्यक्तरुजाऽभिभूतम् ।
तदेव भाविन्यपि मङ्गलार्थे
प्रसादमाविष्कुरुते त्वहैतुकम् ।।१।।

अद्यैव प्रत्यागमिष्यन्ति कनोजनगरं प्रेषिताश्चाराः । यतो ज्ञास्यामि जयचन्दप्रवृत्तिम् । संप्रति खलु

जातः समेतैर्नरपालसंघै-
रुपासितोऽयं नृपतिर्मदोद्धतः ।
उपायसाध्यो यदि नास्त्यपायकृत्
तथापि कार्यः स मया वशानुगः ।।२।।

तच्चारवृत्तान्तमधिगम्य प्राप्तकालं तत्पराभवप्रयोगमन्विष्यामि ।

(प्रविश्य)

द्वारपालः–जयतु जयतु देवः । एष कोऽपि वैदेशिको द्वारि तिष्ठति ।

पृथ्वीराजः–शीघ्रमेनं प्रवेशय ।

द्वारपालः–तथा । (इति निष्क्रान्तः)

(प्रविश्य)

चारः–विजयतां सार्वभौमः ।

पृथ्वीराजः–अये वीरसिंहः । अप्यस्ति काचित्सविशेषा प्रवृत्तिरस्मदरातेः ।

वीरसिंहः–पूर्वं तावदभिनन्द्यते सार्वभौमो लोकोत्तरविजयश्रीसमागमेन ।

पृथ्वीराजः–भद्र किमुच्यते ।

वीरसिंहः–शृणोतु सार्वभौमः । जयचन्दस्य स्वयंवरार्हा कन्या सार्वभौममेव कामयते ।

पृथ्वीराजः–(सविस्मयं स्वगतम्) अचिन्त्यप्रभावो हि भगवान् कुसुमायुधः ।

वीरसिंहः–अनुपमलावण्यशालिन्या तया नन्दनायते राजोपवनम् । सा त्वभिनवयौवना

ZÝXZm`V B{V & ZÝXZ{_dmMa{V ZÝXZm`V & ‘H$V… Š`L gbmnü’ B{V gÌU Š`L &

विकसितजलजाक्षी मुग्धपद्मानन श्री–
मुकुलकुचमनोज्ञा स्निग्धनालाङ्गयष्टिः ।
निजपरिमललुब्धान्वारयन्ती मिलिन्दान्
लसति ललितलीला पद्मिनी पद्मिनीव ।।३।।

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) अहो कथमेवमेकपदे तस्यामिदं बद्धभावं मनो धैर्यं मुञ्चति । (प्रकाशम्) अथ त्वया निपुणमवलोकिता सा वरवर्णिनी ।

वीरसिंहः–सार्वभौम एकदा मया

कृत्वा बिम्बाधरमवनता साङ्गुलीसंवृताग्रं
हंसद्वन्द्वं प्रकृतिचपलापाङ्गदृष्ट्या पिबन्ती ।
बाला तन्वी कमलवदना चारुकेशी नताङ्गी
दृष्टा राजन् वरतनुलता काऽपि वातायनस्था ।।४।।

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) अपेक्षते त्ववश्यं तरुवराश्रयमुद्यानलता ।

वीरसिंहः–अपि च

उपचितकुचयुग्मेनोन्नता हारकान्ति–
र्हरति नयनयुग्मं तन्मुखालोकलोलम् ।
अलसगतिरताया नूपुरध्वानमग्नौ
स्वन इव रशनाया मूर्च्छयत्याशु कर्णौ ।।५।।

पृथ्वीराजः–(मनोवेगं निरूप्य स्वगतम्) हृदय समाहितं भव । (प्रकाशम्) कथं तत्र प्रचलति स्वयंवरकार्यम् ।

वीरसिंहः–पर्युत्सुकायाः संयोगिताया भावबन्धमभिज्ञातुमुपक्रान्ते

**AW Zn{`H$ndUZ {dH$gV{V ›** \*\*\*n{ÙZrb j U\_º$ a{V\_ÄO`n-'^d{V H$_bZÌn Zn{gH$n j ÐaÝYn & A{dabH$M`½\_n MnéH$er H$en"r && \_XdMZgerbn JrVdnÚnZaº$n & gH$bVZgden n{ÙZr nÙJÝYn &&' B{V & AÌnn\_n@b'na... & en^n»`ü Zn{`H$n@b'na... & _n{bZrdÎn_ &

**Ahn H$W{_{V ›** AÌ ^ndn»`n Zn`H$nb'na... & '{Z{dH$namË_H$ {MÎn ^nd... àW_{d{H$`n&' BË`º$... &

**H$Ëd{V ›** ***~nbn fnSedfXer`n - 'AnfnSenØd×nbn' B{V dMZnV & \*\*\*AÌ {dbngn»`n Zn{`H$n@b'na... & _ÝXnH$nÝVndÎn_ &

Cn{MV{V › ***AÌnËàjnb'na... & b{bVn»`ü Zn{`H$n@b'na... & _n{bZrdÎn_ &

वसन्तमहोत्सवेऽर्धप्रत्यागतसंज्ञया तयाऽऽविष्कृतः सार्वभौमानुरागः ।

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) अयि मुग्धे प्रतारिताऽसि खलु सखीजनेन । (प्रकाशम्) ततस्ततः ।

वीरसिंहः–दृढानुरागपरवशा सा तु दुरात्मना जयचन्देन भागीरथीतीरे नूत्नं प्रासादं–अथवा कारागृहं–निर्माय तत्र बन्दीकृता ।

पृथ्वीराजः–वीर सद्यस्त्वं पुनरपि कनोजनगरं प्रतिष्ठस्व ।

वीरसिंहः–यथाज्ञापयति सार्वभौमः ।

(इति निष्क्रान्तः)

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) अयि बाले मदभिनिवेशमात्रेणानुभूयते त्वयेदृशी दुरवस्थेति सुव्यक्तमेव । परं त्वत्र पर्याकुलं मे मनः किंकर्तव्यतामूढं संपद्यते । तन्मन्त्रिभिरनुमतेन पथा प्रयतिष्ये । यतः

नितान्तविद्वेषपरोऽस्ति तद्गुरु–
र्बाला त्वियं मय्यनुरागविह्वला ।
कथं दुराधर्षमृगेन्द्रकन्दरा–
गताऽवनीया हरिणीव सा मया ।।६।।

(प्रविश्य)

द्वारपालः–देव कोऽपि यवनतापसो द्वारि तिष्ठति ।

पृथ्वीराजः–प्रवेशयैनम् ।

द्वारपालः–तथा ।

(इति निष्क्रान्तः)

(प्रविश्य)

यवनतापसः–विजयतां देवः ।

पृथ्वीराजः–अपि कुशलं कविवरस्य दुर्गकेदारस्य ।

यवनतापसः–अथ किम् । परं तु देवेन पराजित्य बन्दिग्राहं गृहीत्वा विसृष्टः कृतघ्नो यवनराजः पुनरप्याक्रमणमुपक्रमत इति संदिष्टं कविवरेण ।

{ZVnÝV{V › ***VnnZ Zn_ gÜ`"\_-'Cnn`nXeZ `În VnnZ Zn\_ VØdV &' BË`º$... & CnOn{VdÎn_ &

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) किमसौ दुरात्माऽद्यापि न विरमति । (प्रकाशम्) भद्र ब्रूहि कविवरं यदनुगृहीतोऽस्मि पुनरप्यरातिप्रवृत्तिपरिचयेनेति ।

यवनतापसः–यद्देव आज्ञापयति ।

(इति निष्क्रान्तः)

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) अहो बत केयमनर्थपरंपरा । यद्

एकतो वरतनुः परिरक्ष्या
सोऽन्यतस्तु यवनो विनिवार्यः ।
क्रन्दितस्य ननु हेममृगेण
लक्ष्मणस्य गमितोऽहमवस्थाम् ।।७।।

ईदृश्येवाथवाऽविरतपरिवर्तनात्मकस्य संसारचक्रस्य स्वाभाविकी घटना । यतः

विपद्विपत्तिं पुनरेव संपदं
संपत्सदैवानुगता हि दृश्यते ।
पक्षे सिते चन्द्रकलोपचीयते
सितेतरे सा परिहीयते क्रमात् ।।८।।

(प्रविश्य)

द्वारपालः–देव पत्रहस्ता काऽपि मदनिकेति नामधेया युवती कनोजनगरान्निजमागमनं ख्यापयन्ती द्वारि तिष्ठति ।

पृथ्वीराजः–सत्वरमेनां प्रवेशय ।

द्वारपालः–तथा ।

(इति निष्क्रान्तः)

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) अपि नाम स्यान्मे प्रणयिन्या मदनलेखः ।

(प्रविश्य)

मदनिका–विजयतां लोकनाथः ।

EH$V B{V & ***AÌ {ZXeZm@b'ma... & ñdmJVmdÎm_ &
{dm{X{V & AÌmWmÝVaÝ`mgm@b'ma... & CnOm{VdÎm_ &

पृथ्वीराजः–स्वागतमत्रभवत्यै ।

मदनिका–अपि स्मर्यते महानुभावेन यदासीदत्र देवानुग्रहशालिनी कर्णाटकीति ।

पृथ्वीराजः–आं सा तु कनोजेश्वरान्तःपुरपरिचारकगणे नियुक्ता वर्तत इति श्रुतमस्माभिः ।

मदनिका–एवमेव । सैषा कर्णाटक्यस्मत्प्रियसख्याः संयोगितायाः प्रेमपात्रम्।

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) अहो धन्यासि कर्णाटकि । यदरातिश्रिताया अप्युज्जृम्भते तेऽचला राजभक्तिः । (प्रकाशम्) अपि कुशलं तव प्रियसख्योः ।

मदनिका–ज्ञापयिष्यति तन्महानुभावमेषा प्रियजनपत्रिका ।

(इति पत्रिकामर्पयति)

पृथ्वीराजः–(आदायोद्घाट्य वाचयति)

एषा महानुभावस्य भूतपूर्वा परिचारिका साष्टाङ्गं प्रणिपत्य विज्ञापयति। यदधीश्वरे बद्धभावा मे प्रियसखी प्रापिताऽनुकम्पनीयामवस्थां मदनहतकेन। संप्रति खलु सा

प्रियजनपरिहासं तर्जयन्ती सरोषं
परिजनमनिमित्तं चाक्षिपन्ती विनीतम्।
मदनदहनदग्धा म्लानगात्री सखी मे
श्वसिति नरपते ते संगमाशानिबद्धा ।। ९।।

तदुभयोः स्नेहपरवशाया ममास्त्येकमेवात्र विज्ञाप्यम् । यत्

समुद्गतां जीवितसंशयं सखीं
सपद्युपेत्यार्हसि देव रक्षितुम् ।
त्वदाश्रया त्यक्ष्यति जीवितं चेत्
तस्या यशस्ते पुनरेव वाच्यता ।। १०।।

EH$V B{V & ***AÌ {ZXeZm@b'ma... & ñdmJVmdÎm_ &
{dm{X{V & AÌmWmÝVaÝ`mgm@b'ma... & CnOm{VdÎm_ &
{à`OZ{V & ***AÌ ì`mÜ`m»`m H$m_Xem-'ì`m{YñV XrK{Z...œmgmÊSVmH$eVmX`...'-
BË`°$... &

इति । अत्रास्त्यनुबद्धः प्रियसख्या स्वहस्तेन लिखितो मदनलेख इति ।

मदनिका–देव यथार्थमेव लिखति कर्णाटकी ।

पृथ्वीराजः–(मदनलेखं वाचयति)

निर्घृणमनसिजविशिखै–
विलुप्यमानां त्वदाश्रयामबलाम् ।
प्राणेश्वर परिपालय
परमशरण्यः श्रुतस्त्वमार्तानाम् ।।११।।

(निःश्वस्य स्वगतम्) हा प्रियतमे नायं मनसिजो निर्घृणः किंत्वहमेव । (प्रकाशम्) अपि सततं संनिहिता वर्तते कर्णाटकी ।

मदनिका–देव तयैव समाश्वासिताऽस्मत्प्रियसखी कथमप्याशाबन्धेन कालं यापयति ।

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) अहो अनर्थप्राया हि राजवृत्तिः । यत्कार्यबाहुल्यान्न स्मर्यते स्मरणार्हम् । (प्रकाशम्) मदनिके इदानीमेव भवति मे स्मृतिगोचरा प्रागेव चन्दकविनिवेदिता तव प्रियसख्याः प्रणयप्रवृत्तिः ।

मदर्थं क्लिश्यन्तीं सुतनुमपि विज्ञाय सुहृदः
प्रमत्तेनैवाहो न खलु कलितं तत्प्रियवचः ।
मयैवैवं बाला कठिनहृदयेनाविमृशता
दशामेतां नीता कुसुमसुकुमारा प्रणयिनी ।।१२।।

मदनिका–नार्हति देव एवमात्मानमुपालब्धुम् ।

पृथ्वीराजः–अयि मदनिके ब्रूहि मद्वचनात् कर्णाटकीम् । यत्त्वदधीनमेव मे प्रियतमाया जीवितम् । तत्सर्वात्मना रक्षैनाम् । प्रस्थास्येऽद्यैव कनोजनगरमिति।

_XZbI B{V & VXº$ XnU-'bIàñWmnZ… pñZ½Ydr{jV_X^m{fV… & XVrgàfUZm`m ^mdm{^ì`{º$[aî`V &&' B{V &

{ZKU{V & ***AÌ H$mì`{b"_b'ma… &

_XW{_{V & ***AÌ nümVmnZm_m ZmQçmb'ma…-'_mhmdYr[aVmWñ` nümVmn… g Ed V&'-BË`º$… & {eI[aUrdÎm_ &

पत्रिकां चैतां प्रणिपातपुरःसरं प्रियतमायै निवेदय ।

(पत्रिकां लिखति–स्वगतम्)

अयमागतो जनस्ते
प्रणयपरवशः स्मरोषितः शरणम् ।
को नु यदृच्छोपगतं
पीयूषरसं न सेवते दयिते ।।१३।।

मदनिके गृहाणेमाम् ।

(इत्यर्पयति)

मदनिका–(गृहीत्वा)यद्देव आज्ञापयति ।

(इति निष्क्रान्ता)

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) निश्चितमेव मेऽद्य प्रस्थानम् । यावदामन्त्रये महिषीम्। कः कोऽत्र भोः ।

(प्रविश्य)

द्वारपालः–आज्ञापयतु देवः ।

पृथ्वीराजः–अन्तःपुरमार्गमादेशय ।

द्वारपालः–इत इतो देवः ।

(उभौ परिक्रामतः)

एतदन्तःपुरद्वारं प्रविशतु देवः । (इति निष्क्रान्तः)

(प्रविश्य)

पृथ्वीराजः–अप्यनुकूला उपचाराः । (इत्युपसर्पति)

(ततः प्रविशत्यासनस्था महिषी)

इच्छिनीकुमारी–आर्यपुत्र मृगयाप्रियस्य ते चिरादृर्शनमेव ममोपतापकारण्। अत्र किं करिष्यन्ति चिकित्सकाः ।

पृथ्वीराजः–देवि मिथ्यैष आक्षेपः। संप्रति तु राजकार्यव्यग्रस्य मे निवृत्तो मृगयाव्यापारः ।

इच्छिनीकुमारी–तत्किमेवं व्यवहितसमयेनात्मानं दर्शयत्यार्यपुत्रः ।

पृथ्वीराजः–देवि दुर्वाह्यो हि राज्यभरः । यतः

निगृह्य दुष्टानुगृह्य सज्जनान्
प्रजाः स्वयं पालयतो महीभुजः ।
अनिच्छतोऽप्यस्ति दिशो दिगन्तरं
दिनेशवच्चङ्क्रमणं न च स्थितिः ।।१४।।

इदानीमप्यापतितः प्रयाणप्रसङ्गः । तदनुजानीहि मां कनोजनगरं प्रति संचाराय।

इच्छिनीकुमारी–सुखाः सन्तु ते पन्थानः । (दीपं निर्वर्ण्य) अहो ज्वलत्यपि प्रदीपे कोऽयं प्रकाशापकर्षः ।

कस्तूरिकाक्तमृदुनिर्मलतूलवर्तिः
सैवास्ति पूर्णमपि तत्स्फटिकाच्छपात्रम् ।
स्नेहेन चन्दनभवेन तथापि मन्दं
मन्दं कथं प्रियतम ज्वलति प्रदीपः ।।१५।।

पृथ्वीराजः–प्रिये शृणु तत्र कारणम् । अद्य खलु प्रवृत्ते वसन्ते तत्सहायस्य दक्षिणानिलस्येदं विचेष्टितम् ।

मन्दानिलसंचार–
श्चालयतीमां नताङ्गि दीपशिखाम् ।
वात्सल्यपोषितामपि
गुरुसदनगतामनङ्ग इव वनिताम् ।।१६।।

इच्छिनीकुमारी–एवमेतत् । अथ कदार्यपुत्रस्य पूर्णचन्द्रावदातं मुखं पुनर्द्रक्ष्यामि ।

पृथ्वीराजः–पक्षावसानेन भविष्यति मे पुनरागनम् । तद्राजकार्याणि निर्वहन्ती परिपालय तावदन्तरम् ।

{ZJø{V & ***deñWdÎm_ &
H$ñV[aH${V & ***AÌmJÁdbZênHm`ñ` H$maUgÎd@ß`ZËnÚ_mZËdm{Ûef{º$ab'ma… &
AÌ àXrn Bd Ëd_{n H$W _ÝXmZamJ… gdÎm B{V Üd{Z… & dgÝV{VbH$m M dÎm_ &
_ÝXm{Zb{V & ***AÌmn_m@b'ma… &

इच्छिनीकुमारी–तथा । अथ स्वापाकुला नोत्सहेऽहमत्र चिरमवस्थातुम्। तद्गच्छामि शयनगृहम् ।

(इति निष्क्रान्ता)

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) गता देवी । अहमपि तावत्किंकर्तव्यतानिर्णयाय मन्त्रगृहमुपैमि ।

(नेपथ्ये)

विदूषकः–अहो कथमेवं भूतोपसृष्ट इवायं पार्श्ववर्तिनमपि मां सततमुपेक्षते।

पृथ्वीराजः–(आकर्ण्य) अपि संनिहितो मे प्रियवयस्यः ।

(प्रविश्य)

विदूषकः–(स्वगतम्) अये प्रकृतिमापन्न इव लक्ष्यते । (प्रकाशम्) भो वयस्य त्वामेवमुद्विग्नमानसं वीक्ष्य च्छिद्यते मे हृदयमर्म । अप्यनामयं ते भद्र ।

पृथ्वीराजः–(निःश्वस्य) वयस्य प्रार्थितविषयानधिगमे कथं मेऽनामयम् ।

विदूषकः–(विहस्य) अये मृगयाभिरतस्य ते विषयान्तराधिगमः पुनः क्लेशायैव ।

पृथ्वीराजः–मूढ मृगलोचनापहृतं मे मनो न कुतोऽपि प्रसादमधिगच्छति।

विदूषकः–(स्वगतम्) स्थान एवास्य मृगयाप्रियस्याभिनिवेशः । (प्रकाशम्) भो वयस्य अथ मृगयाशीलस्य तवाप्यसुलभं मृगलोचनम् ।

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) अहो कथमयं वेदाभ्यासजडो मयानुनेयः । तावत्कथयामि तं यथातथम् । (प्रकाशम्) मित्र अस्ति कनोजाधिपस्यानुपमलावण्यशालिनी कन्या संयोगिता नाम ।

विदूषकः–आं ज्ञातमेव तवोपतापकारणम् । (सविस्मयम्) अहो भविता त्वमद्य षोडशसहस्रस्त्रीसमेतोऽपरो वासुदेवः ।

पृथ्वीराजः–मित्र कथमप्येतत्स्त्रीरत्नं त्ववश्यं संपादनीयम् ।

विदूषकः–अप्येषा प्रत्यक्षीकृता त्वया । अन्यथा कदाचिज्जाम्बवतीसदृश्यपि स्यात्ते नवसुंदरी ।

{dXfH$ B{V & V„jU_º$ XnU-'H$g_dgÝVmÚ{^Y… H$_dnde^mfmÚ… & hmñ`H$a… H$bha{V{dXfH$… ñ`mËñdH$_k… &&'-B{V & BV Amaä` {dXfH${ZîH$_UmÝVm hmñ`ag… àYmZagnmfH$…&

पृथ्वीराजः–मिथ्यैवैष ते वितर्कः । तया त्वधरीकृता अमरविलासिन्यो लावण्यातिशयेनेति साक्षाद्वीरसिंहः कथयति ।

विदूषकः–तद्भवतु ते कार्यसिद्धिः ।

पृथ्वीराजः–प्रतिगृहीता विप्राशिषः ।

विदूषकः–परं चास्यां संलग्नो यदि मित्रं विस्मरिष्यसि तदा तु तव सर्वथा कार्यहानिरेवेति ब्रह्मवाक्यं सम्यगवधारय ।

पृथ्वीराजः–(सस्मितम्) अत्र विस्रब्धो भव ।

(प्रविश्य)

प्रतिहारी–उपस्थिता मन्त्रिणो देवस्यादेशं प्रतीक्षन्ते ।

पृथ्वीराजः–कार्यबाहुल्यादाकुलोऽहमामन्त्रये प्रियवयस्यम् ।

विदूषकः–सुगुप्ताः सन्तु ते मन्त्राः ।

पृथ्वीराजः–दण्डपाल मन्त्रगृहमार्गमादेशय ।

प्रतिहारी–इत इतो देवः ।

(उभौ परिक्रामतः)

एतन्मन्त्रगृहद्वारं प्रविशतु देवः ।

(इति निष्क्रान्तः)

(प्रविश्य)

पृथ्वीराजः–स्वागतं मन्त्रिवरेभ्यः ।

मन्त्रिणः–(उत्थाय) जियतां सार्वभौमः ।

(इति पृथ्वीराजमनूपविशन्ति)

पृथ्वीराजः–(सनिःश्वासम्) कवीश्वर कथमपि रक्षणीया मदनुरागविक्लवा संयोगिता ।

ज्ञेया वयस्य तरसा सुतनोः प्रवृति–
स्ताताधमेन कुपितेन विवासितायाः ।

---

k`ıd`ñ`{V ***AÌ**mËgŠ`m»`m ì`{^Mm[a^md… ‘BïmZdmáamËgŠ` H$mb jnmg{hîUVm**&’
BË`ºŠ$ËdmV &

युञ्जीत सा तु विवशा विरहासहिष्णु–
भग्नाशमात्मविलयाय मनः कदाचित् ।।१७।।

तच्चिन्त्यतां कोऽपि प्रियतमासमागमोपायः ।

हरिसिंहः–सार्वभौम तरसैवाक्रमणीय एष निर्घृणारातिः ।

अद्य प्रयातु गजवाजिरथाधिरूढ–
शस्त्रप्रहारपटुवीरभटोत्कटं ते ।
सैन्यं प्रमत्तपरिपन्थिपराभवाय
सम्राड् यदिच्छसि कथं भुवि तद्दुरापम् ।।१८।।

कन्हः–राजसूयोत्सवसमेतै राजसैन्यैः संप्रति समेधितं प्रत्यर्थिसामर्थ्यम् । अतः

रिपुर्महान् कोशबलप्रदीप्तो
जातः किलायं सहसाऽप्रधृष्यः ।
छलावरुद्धः स तु दुर्मदान्धो
वन्यः करीवाशु वशं प्रयायात् ।।१९।।

चन्दः–ममाप्येतदेव संमतम् । तदत्र दुःसाध्येऽर्थे सुसाध्यं प्रयोगं परिकल्पयामि। शृणोतु सार्वभौमः ।

मित्रेष्वमित्रेष्वपि वाग्विलासाः
कवीश्वराः सन्ति सुखप्रचाराः ।
आमोददानग्रहणप्रवृत्ताः
सर्वत्र चैतेऽनिलवद् व्रजन्ति ।।२०।।

तत्सार्वभौमप्रमुखाः सर्वेऽपि सामन्ता विशन्तु मे परिचारकगणम् । एवं प्रच्छन्नमुपसृत्य कनोजाधीश्वरमवधार्य च तस्य सामर्थ्यं यथोचितं विधास्यते ।

आततायीवीरः–(साक्षेपम्) धन्योऽसि कवीश्वर यत्स्वामिनोऽपि स्वामित्वं संपादयितुमुपक्रमसे ।

AÚ à`mpËd{V ***AÌ dgÝV{V**bH$mdÎm_ &

{_Ìpîd{V ***dmMm {dbmg**m `Zm_mXñ` JÝYñ` XmZ JhU M àdÎm B{V ûc**fU**m{Zbn**j**@{n {de**fU**m{Z gJÀNÝV & AÌ ûc**fmZàm{UV Cn_**mb‘ma… &

कन्हः–आश्रयणीयोऽस्ति कवीश्वरप्रयोगः । एवमेवाप्रतिहतसंचरा वयं कनोजाधिपराजधानीं प्रवेष्टुं प्रभविष्यामः ।

पृथ्वीराजः–(सस्मितम्) मयाप्युररीक्रियते कविवरविभावितोऽयं नाट्यप्रयोगः। कविवर

नान्या गतिः प्रियतमामिलने यदि स्यात्
मित्रस्य तेऽनुचरतामुपयामि सद्यः ।
प्राणप्रियाहरणदीक्षितफाल्गुनेन
भिक्षुत्वमुत्सवधिया न विडम्बितं किम् ।।२१।।

तदद्यैव प्रयाणाभिमुखा भवन्तु मे प्रियसामन्ताः । समरसिंह हीनबलस्य यवनस्याक्रमणाद्राष्ट्रं रक्षितुं त्वमत्रैवावहितस्तिष्ठ ।

सामन्ताः–यथाज्ञापयति सार्वभौमः ।

(इति निष्क्रान्ताः)

पृथ्वीराजः–मित्र एहि । आवामपि प्रस्थानोद्यमं कुर्वहे ।

(इति निष्क्रान्तौ)

।। समाप्तोऽयं **चारसंप्राप्ति**नामा तृतीयोऽङ्कः ।।

**Caar{H$`V B{V & AÌ** H$nQZm_m ZmQçmb‘ma… & VX°$ XnU-‘H$nQ _m``m `Ì ê$n_Ý`{Û^mì`V&’ B{V &

**ZmÝ`{V & \*\*\*dgÝV{VbH$mdÎm_ & AÌ** `ŠË`m»`m ZmQçmb‘ma… ‘`{°$aWmdYmaU_ &’ BË`°$…&

B{V lrg`m{JVmñd`daQrH$m`m gdm“{dÚmVÝ`m
Mmagàm{áZm_m VVr`m@‘… g_má… &

चतुर्थोऽङ्कः ।

(ततः प्रविशति राजसभामध्यवर्ती जयचन्दः चन्दकविश्च सपरिवारः)

वीणिकौ–(वीणावाद्येन गायतः)

(केदाररागेण त्रितालेन गीयते ।)

माधव यमुनातीरविहारी ।।
मृदुराधाऽधरमधुमधुमधुकर–
नटवर गिरिवरधारी ।। माधव० ।।१।।
राधायौवनवनवनमाली ।
गोपीजनसुखकारी ।। माधव० ।।२।।
सुमतिमयि जनय नय नयशाली ।
त्वमु जयपथमविकारी ।। माधव० ।।३।।

चन्दः–(अपवार्य) अये जलधर दत्तावधानो भव । ग्राम्यं नेत्रचापल्यमुत्सृज्य त्वयाऽत्र विवृतकर्णेनैव भाव्यम् ।

जलधरः–यदाज्ञापयति भर्ता । (स्वगतम्) अहो मामधिकृत्यैवैषा गीतिः प्रगीयते । तत्संनिहितैवाभिमतार्थसिद्धिरिति तर्कये ।

जयचन्दः–कविवर, अनुगृहीता वयमत्रभवतां सान्निध्येन ।

MVWm@‘ B{V & A`_ß`‘mdVma… ndm‘mÝV nmÌ… g{MVËdmV &

H$XmaanJU{V & V„jU_°$ bú`gJrV-‘H$ë`mUr_bH$ àm°$… H$Xmam ~hg_V… & e‘am^aU@ß`Ý` H${MXmh{dn{üV… && _ÛÝÛ{_h gàm°$ JmUËd Vrd_ `{X & AeËd eÕ_@^rï ì`ñVËd Mm{n VËñda && [aJmZËd amhU ñ`mËndm“ g_V gVm\_ & AgËàm`Ëd_mamh Mmdamh V Jñ` VV&& ndm“ [aJXm~ë` `Wmm[a {Zê${nV\_ && VWd MmÎm\_m“@{n {ZY`mñVËg{Z{üV_ &&’ B{V &

_mYd{V & ***AÌ `\_ZmVra{dhmar{VnXZ `_ZmVQd{V{X„rZJam{Yn… nÏdramO… JmnrOZg I H$mar{VnXZ ~hd„^ñ`m{n Vñ` X{jUZm`H$Ëd M gÀ`V & O`nW Z`Ë`ZZ M Ëd O`MÝX {d{OË` g`m{JVm Z`{V gÀ`V & **AÌ bmQmZàmg… eãXmb‘ma… & J`nX Zm\_ M bmñ`m“_ &**

ObYa B{V & AÌ ObYam ObYaÀNÙZm pñWV… nÏdramO… &

चन्दः–महाराज, स्वभाविकी खल्वेषा प्रवृत्तिः कविजनस्य । यतः

भक्ताः परेशं वनिताः पुमांसं
लतास्तरुं धूर्तजनास्तु लुब्धम् ।
खगाश्च नीडं सरितः समुद्रं
व्रजन्ति तद्वत् कवयो नरेन्द्रम् ।।१।।

जयचन्दः–(सस्मितम्) तद्धूर्ताः कवयो यशोलुब्धं नृपमुपयन्तीति तात्पर्योपपत्तिः ।

चन्दः–(सस्मितम्) महाराज पूर्वोक्ता भक्तादयस्तु स्वाश्रयं स्वार्थसिद्ध्यै व्रजन्ति परं च सरिद्वत् कविततिस्तु सर्वमपि स्वीयं मधुररसौघमुपहारीकर्तुमेवेति ममाभिप्रायः ।

जयचन्दः–कविवर, प्रसन्नोऽस्मि भवतां वाग्विलासेन । मन्त्रिन् महार्हद्रव्यवस्त्रालङ्कारादिभिः कवीश्वरं सत्कृत्य तोषय ।

सुमतिः–तथा ।

(इति यथोक्तं वितरति)

चन्दः–वर्धतां महाराजः श्रिया यशसा च ।

जयचन्दः–प्रतिगृहीतमाशीर्वचनम् । (विचिन्त्य) अपि च कवीश्वर कोऽयं युष्मन्मित्रस्य दुराग्रहो यदसौ धर्मकार्येष्वपि मेऽन्तरायो भवति ।

चन्दः–महाराज कथमेतत्संभवति धर्मसंस्थापनव्रतस्य दिल्लीश्वरस्य ।

जयचन्दः–तत्कथमनेन नानुमतमस्मन्निमन्त्रणम् ।

चन्दः–महाराज राजपुरोहितेन प्रधानमन्त्रिणा च निवारितेनाऽपि भवता कथमादृतो राजसूयोपक्रमः ।

जयचन्दः–(अपवार्य ससंभ्रमम्) मन्त्रिन् आश्चर्यं कोऽयं मन्त्रभेदः ।

सुमतिः–(अपवार्य) देव समाहितो भव ।

जयचन्दः–(मनः समाधाय) स्वतन्त्रा हि नरपतयः । को वैतान् प्रवर्तयितुं निरोद्धुं वा प्रभवति ।

---

^º$n B{V ‹ AÌ _nbmn_n@b‘ma... ‹ CnOm{VdÎm_ ‹

चन्दः–महाराज धर्मतन्त्रा नृपाला इत्येव समञ्जसम् । यतः स्वच्छन्दविहारिणस्ते त्वचिरेणैव वियुज्यन्ते राज्यश्रिया ।

ऐश्वर्यमत्तो नहुषो निमिश्च
सुयोधनोऽनर्थपरश्च वेनः ।
एते तथाऽन्येऽपि च सार्वभौमा
विहाय धर्मस्थितिमेव नष्टाः ।।२।।

जयचन्दः–भवतु । परं च राजसूयं वितन्वद्भिरस्माभिः किमधर्मे प्रवृत्तम्।

चन्दः–सार्वभौमस्यैव विहिते राजसूये महाराजस्य प्रवृत्तिः कथं धर्माय ।

जयचन्दः–(सरोषम्) आः किमुच्यते । तर्हि कः पुनरधिकृतः पृथ्वीराजः।

चन्दः–प्रसीदतु महाराजः । संप्रति तु नास्त्यत्राधिकृतो दिल्लीश्वरोऽपि । परंतु

विततभुजबलोत्कटप्रतापः
प्रथितयशाः शरणार्थिनां शरण्यः ।
मखविधिपरमो भवेत्स सम्राड्
यदि विजहासि धरापते विरोधम् ।।३।।

जयचन्दः–कविवर कोऽयं मयि मिथ्याक्षेपः । स्वमित्रस्य च केयं मिथ्या प्रशस्तिः । अहो कथमेवं समबुद्धयो विद्वांसोऽपि मित्रपक्षपातिनो भवन्ति ।

चन्दः–महाराज एष तु लोकप्रत्ययः । परं च जानाति यथातथं महात्मनामन्तरात्मैव ।

सुमतिः–(अपवार्य) देव अत्रैव पुनः पृथ्वीराजोपस्थितिं शङ्कते मे हृदयम् । पश्य

**Eœ`_Ûn B{V ‹ AÌ** {ZXeZm»` bjU ‹ VXº$ ‹ VXº$ XnU-‘`ÌmWmZm à{gÕmZm {H$`V n[aH$sVZ_ ‹ nanjì`XmgmW V{ÞXeZ_À`V ‹‹’ B{V ‹

{dVV{V ‹ ***AÌ gm_mÝ`mWñ` _I eãXñ` _I{defén{ddmhhm_ê$nmWà{VnmXZZ ‘eaUm{WZm eaÊ`...’ BË`ZZ M g`m{JVm`m... eaUàXËdZ ^m{d{damYn[ahmaÛmam g`m{JVmÛmhan àYmZ\$b gÀ`V ‹ VËnVmH$mñWmZ{_X_ ‹ VXº$ XnU-‘ÛçWm dMZ{dÝ`mg... g{ûcï... H$mì``m{OV... ‹ àYmZmWmÝVamjnr nVmH$mñWmZH$ na_ ‹‹’ B{V ‹ A{Ve`m{º$ab‘ma...-‘`ÚWmº$m M H$ënZ_’ BË`º$... ‹

तेजस्व्ययं नरपते समुपस्थितो वै
पृथ्वीपतिः स्वयमिहानुचरापदेशात् ।
आच्छादितो जलधरैरपि किं विवस्वान्
नाविष्करोति निजमप्रतिमं प्रकाशम् ।।४।।

जयचन्दः–(अपवार्य) सत्यं जलधरवेषधरेणैव पृथ्वीराजेन भवितव्यम् । यतः

आजानुलम्बिदृढमांसलबाहुशाली
संतप्तदीप्तनयनोऽपि मनोऽभिरामः ।
एवं स्वमित्रपरिचारकतां गतोऽपि
स्वाभाविकीं न स पुनः प्रभुतां जहाति ।।५।।

सुमतिः–(अपवार्य) अद्यैवैनं निग्रहीतुमर्हति महाराजः ।

जयचन्दः–(विचार्यापवार्य च) मन्त्रिन् यद्यन्यथा निष्पद्येत तदानीं तु स्यान्मे दारुणो जनापवादः ।

पृथ्वीपतिप्रबलसाहसविक्रमौजः–
संत्रस्त एष नृपतिर्ननु वीतधैर्यः ।
यत्संभ्रमेण कुरुतेऽत्र विवेकशून्य–
स्तन्मन्त्रिणोऽप्यनुचरे स तु राजबुद्धिम् ।।६।। इति ।

सुमतिः–(अपवार्य) तदानीयतां राजसभायां कर्णाटकी संदिग्धार्थनिर्णयाय।

जयचन्दः–(अपवार्य) आं साधु स्मारितम् । (प्रकाशम्) कः कोऽत्र भोः ।

(प्रविश्य)

प्रतिहारी–आज्ञापयतु देवः ।

जयचन्दः–कर्णाटकीं द्रष्टुमिच्छामि ।

VOñdr{V & ***AÌ ÑïmÝVnb‘ma… & dgÝV{VbH$mdÎm_ &

AmOmpÝd{V & *** AÌ {damYm^mgm@b‘ma… & dgÝV{VbH$mdÎm_ &

nÏdrnVr{V & nÏdrnV… nÏdramOñ` à~b `Ëgmhg {dH$_ AmOü V… gÌñVm ^rV Ef Zn{VduV Zï Y` `ñ` g drVY`m ZZ {Zü`Z dVV B{V ef… & `Úñ_mËg g^_U g {ddH$eÝ`… gÞÌ VÝ_pÝÌUüÝXñ`mZMa amO~[Õ H$éV & AÌ dgÝV{VbH$mdÎm_ &

प्रतिहारी–यद्देव आज्ञापयति ।

(इति निष्क्रान्तः)

(ततः प्रविशति पृथ्वीराजं दृष्ट्वा मुखमावृत्य
चन्दकवेस्तु लब्धसंकेता तदपावृण्वती कर्णाटकी)

जयचन्दः–(स्वगतम्) अहो आश्चर्यम् ।

प्रागावृतं तु वसनेन मुखं क्षणेन
कर्णाटकी किमिति तद्विवृतं करोति ।

अथवा

चापल्यमेव सहजं कुलयोषितां चेद्
व्यक्तं तदा किमुत वारविलासिनीनाम् ।।७।।

चन्दः–(स्वगतम्)

व्यामोहयन्ती ललिताङ्गविभ्रमै–
र्वाराङ्गना कामकलाविधिज्ञा ।
कादम्बिनीमध्यगता स्फुरन्ती
संचारिणीयं चपलेव राजते ।।८।।

कर्णाटकी–जयतु देवः ।

जयचन्दः–अयि कर्णाटकि किं त्वयाऽञ्जसाऽपसारितं ते मुखावरणम् ।

कर्णाटकी–(सस्मितम्) देव न खलु मया तद् ह्रिया समावृतम् । किंतु

मित्रं विलोक्य पुरतो मम पूर्वभर्तु–
स्तस्यादरात्सपदि संवृतमाननं मे ।
एकः पुमान् स पृथिवीपतिरेव यस्माद्
रात्रिर्यथा दिनकरात्समुपैमि लज्जाम् ।।९।।

àmJmdÎm{_{V & ***AÌmWmn{ÎmabH‘ma… & dgÝV{VbH$mdÎm_ &

ì`m_mh`ÝVr{V & ***AÌmn_m@b‘ma… & CnOm{VdÎm_ &

{_Ì{_{V & ***dgÝV{VbH$mdÎm_ & AÌ ÀNbm»` drÏ`“_ & VXº$ XnU-‘AÝ` ËdmhûNb H${MV H$m`_{Ôí` H$ñ`{MV & CXr`V `ÛMZ d#mZmhmñ`amfH$V & dm¸${bhmñ`g~ÝYm {Û{ÌàË`{º$Vm ^dV &&’ B{V &

चन्दः–(स्वगतम्) अहो रक्षिता वयमस्या वारविलासिन्याश्चातुर्योत्कर्षेण ।

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) अयि धन्या ते राजभक्तिः ।

जयचन्दः–(स्वगतम्) कथमस्यामपि न विश्वसिति मे मनः । (प्रकाशम्) अयि कर्णाटकि अथ प्रकृतिमापन्ना संयोगिता ।

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) अहो ममैव मनोगतमनुयुङ्क्ते ।

कर्णाटकी–महाराज निगृहीतोऽस्या वेदनाप्रकर्षः शिशिरैरुपचारैः । व्याधिप्रशमनाय त्वपेक्षितः कश्चिन्निपुणो राजवैद्यः ।

पृथ्वीराजः–(सनिःश्वासं स्वगतम्) हा, प्रिये ननु ममापराधेनैव त्वयानुभूयत एषा दुरवस्था ।

जयचन्दः–मन्त्रिन् नियोज्यः कोऽपि रसवैद्यः संयोगितायाश्चिकित्सार्थम् ।

सुमतिः–नास्त्यत्र प्रतीकारान्तरम् ।

चन्दः–(स्वगतम्) संप्रति नातिदूरं वर्तते राजकन्यायाश्चिकित्सकः ।

जयचन्दः–अयि कर्णाटकि त्वं तावदुपचर यथोपतापं संयोगिताम् ।

कर्णाटकी–यद्देव आज्ञापयति ।

(इति निष्क्रान्ता)

जयचन्दः–कः कोऽत्र भोः ।

(प्रविश्य)

प्रतिहारी–आज्ञापयतु देवः ।

जयचन्दः–प्रापयैनं कविकुलनायकं स्वनिवेशम् ।

प्रतिहारी–इत इत आर्यः । (इति जयचन्दमाशीर्भिरभिनन्द्योत्थाय सपरिवारश्चन्दः प्रतिहारी च परिक्रामतः)

प्रतिहारी–एतद्भवतो निवेशस्थानम् । प्रविशत्वार्यः ।

(इति निष्क्रान्तः)

---

amOdÚ B{V ‹ dÚnZm amOm amOm Mmgm dÚü{V dm & AÌm^VmhaUm»` gÜ`‘_-‘VÌ ì`mOm l` dmŠ`_^VmhaU _V_’ BË`º$… & ‘An{jVm amOdÚ…’-BË`ZZ ^m{dnÏdramOg_mJ_ñ` g{MVËdm{XX nVmH$mñWmZ_ &

agdÚ B{V ‹ agZ nmaXZ dÚ{ü{H$ËgH$… ag… e“mañVñ` dÚm dm &

(सपरिवारं प्रविश्य)

चन्दः–प्रेम्णादृता वयं जयचन्देन । परं च सार्वभौमसान्निध्यमाशङ्कत एवास्य हृदयम् ।

कन्हः–कवीश्वर एवं जाताशङ्कः स उपरोत्स्यत्यस्मन्निवेशम् । तदत्र प्रागेव प्रतीकारोऽध्यवसेयः ।

चन्दः–अस्ति ममाप्येतदेवाभिप्रेतम् ।

कन्हः–तद्राजभक्त्युज्जृम्भितविक्रमशालिनः संजयरायात्मजस्य लङ्गडीरायस्यास्तु सेनाधिपत्यम् ।

लङ्गडीरायः–शिरसि क्रियते पितृव्यचरणादेशः । कवीश्वर उत्पत्स्यमाने तूपप्लवेऽहमेव नेष्यामि सैनिकनिवहम् ।

पर्याप्त एव रिपुसैन्यविमर्दनार्थ–
मेकोप्यहं किमुत वीरभटानुक्लृप्तः ।
खड्गप्रहारपरिलुप्तमदा द्विषो मे
ताक्ष्यार्दिवोरगगणा भयविद्रुताः स्युः ।।१०।।

चन्दः–युक्तमेवैतत्क्षत्रप्रवीरस्य राजभक्तस्य ।

कन्हः–तदेहि पर्यटावो युद्धानुगुणप्रदेशप्रकल्पनाय ।

लङ्गडीरायः–तथा । (इति निष्क्रान्तौ)

(नेपथ्ये किङ्किणीक्कणनम्)

पृथ्वीराजः–(आकर्ण्य स्वगतम्) अहो
श्रोत्राभिरामो विपिनेऽपि कोऽयं
विलासिनीनूपुरशिञ्जितस्वनः ।
मन्ये कदाचित्प्रियया प्रवृत्तिं
ज्ञातुं ममैवं प्रहितः सखीजनः ।।११।।

चन्दः–(आकर्ण्य दूरं विलोक्य) अहो आश्चर्यम् ।

---

n`ná B{V ‹ ***dgÝV{VbH$mdÎm_ &

पुष्पितां कमलिनीं प्रकम्पनः
संनिपत्य सरसो विचाल्य किम् ।
प्रेरयत्यभि विविक्तकाननं
कामुको गुरुकुलादिवाङ्गनाः ।।१२।।

पृथ्वीराजः–(निपुणं निरीक्ष्य) आर्य एताः कर्णाटकीपुरःसरा ललना इत एवाभिवर्तन्ते ।

चन्दः–मङ्गलसूचकं हि कन्यकाजनदर्शनम् ।

पृथ्वीराजः–किं नु खलु स्यादेतासामागमनप्रयोजनम् ।

चन्दः–प्रकृतिरसिकानां नवयुवतीनां काव्यरसपिपासामन्तरेण किमन्यत्प्रयोजनं संभाव्यते । अहो

यल्लोकपाला विजितेन्द्रसंपदः
स्वरूपलावण्यगुणा मृगाक्ष्यः ।
वीरा भटा भक्तजनश्च सेवते
धन्यं हि तन्मानधनं कवित्वम् ।।१३।।

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) सर्वोऽप्यात्मानमेव बहु मन्यते ।

(प्रविश्य)

द्वारपालः–आर्यं संभावयितुं संप्राप्तो नवयुवतिगणो द्वारि तिष्ठति ।

चन्दः–तावदविलम्बेन प्रवेशय ।

द्वारपालः–तथा ।

(इति निष्क्रान्तः)

(प्रविश्य)

सख्यः–जयतु जयत्वार्यः । (इति पुष्पाणि विकीर्य फलान्युपहरन्ति)

चन्दः–अपि कुशलं राजमातुस्तत्कन्यकायाश्च ।

कर्णाटकी–अथ किम् । परं चैकस्या राजप्रासादेऽपरायास्तूपवनभवने ।

---

npînVn{_{V & ***npînVn ‘VXñ` gOnV{_{V VnaH$m{Xä` BVM’ B{V gÌUVM àË``…&
***AÌnËà jn@b‘na… & aWnÕVndÎn_ & AÌ g`n{JVn`n JéH$bnV haUê$nàYnZnWgMZZ nVnH$nñWnZ{_X_ &

चन्दः–अये किमुच्यते ।

कर्णाटकी–कवीश्वर पित्रा विवासिता निवसति संप्रति राजकन्या गङ्गातीरोपवनप्रासादे । अस्याश्च संदेशहरोऽयं सखीजनो वाग्देवतावतारं कविकुलेश्वरमत्रभवन्तं स्वागतेनाभिनन्दितुं संप्राप्तः ।

चन्दः–तेनातीव खलूपकृतोऽस्मि । अथ श्रावयतु राजपुत्र्याः संदेशं सखीजनः।

कर्णाटकी–कवीश्वर अस्त्येतन्मे प्रियसख्या विज्ञापनम् । यत्

समायान्तं श्रुत्वा कविवरमधीशप्रणयिनं
भवन्तं साष्टाङ्गं प्रणमति महाराजतनया ।
महेशे मित्रे वा भवति नतिभाजां तनुभृतां
यतो मुक्तिर्बन्धादभिमतवरस्याप्यधिगमः ।।१४।।

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) अहो मामेवाधिकृत्यायं पदप्रयोगः । प्रिये समुपस्थिता ते मुक्तिः ।

चन्दः–भवतु राजकन्यायाः प्रार्थितवरसिद्धिरित्याशास्महे ।

सख्यः–अनुगृहीताः स्मोऽत्रभवतामाशीर्वचनेन ।

पृथ्वीराजः–(अपवार्य) आर्य एषाऽस्ति पूर्वपरिचिता कर्णाटकी ।

(इति कर्णाटकीमभिमुखीकृत्य निशीथान्तं मदागमनं परिपालयेति नेत्रसंकेतेन सूचयति।)

चन्दः–(अपवार्य) अथ किम् । इदानीं खल्वेषा परमविस्रम्भमाजनं कनोजाधिपस्य ।

सख्यः–परिणतो दिवसः । तदर्हति गमनायानुज्ञां दातुं कवीश्वरः ।

चन्दः–सुखाः सन्तु पन्थानः ।

(इति निष्क्रान्तः सखीजनः)

---

g_n`nÝV{_{V & \*\*\*ûcfnb‘na… & {eI[aUrdÎn_ & Ëdn àUVn`n __ _{º$àXn ^d{V Üd{Z… & AÌnnnÎ`n»`n ZnQH$nb‘na…-‘Cnn{În_Vn hVnénÝ`ngn@W{gÕ` &’ BË`º$ËdnV &
n[aUV B{V & AÌ H$ZnOn{Ynñ` n[aUVn {Xdg B{V g~ÝY`nOZ`n H$ZnOn{Ynñ` ^n{dnan^dgMZnV nVnH$nñWnZ{_X_ &

पृथ्वीराजः–मित्र ज्ञातमेव प्रत्यर्थिसामर्थ्यम् । अतोऽकारणद्वेषपरस्य तस्य शासनार्थं प्रकटीभवितुमिच्छामि ।

चन्दः–सार्वभौम साहसप्रतिपत्त्या तु भविष्यत्यत्र कार्योपघातः ।

पृथ्वीराजः–अभिनन्दितं मित्रवचनम् ।

(स्वगतम्)

किमिति धावति विह्वलतां गतं
प्रणयसूत्रनिबद्धमिदं मनः ।
प्रियतमाप्रणिपातपुरःसरं
भवतु पूर्वमिहाशु विमुक्तिभाक् ।।१५।।

(प्रकाशम्) तावदश्वमारुह्य भागीरथीतीरे प्रियामन्विष्यामि । (इति द्वारदेशं गत्वाऽश्वमारुह्य) वीर भागीरथीमार्गमादेशय ।

वीरसिंहः–इत इतो देवः ।

(उभौ परिक्रामतः)

देव एषा लोकत्रयपावनी पुण्यजला भागीरथी ।

पृथ्वीराजः–वीर मद्वचनादुच्यतां प्रियवयस्यो यन्नृशंसारातिहस्तगतेन त्वया सावधानेन भवितव्यमिति ।

वीरसिंहः–यद्देव आज्ञापयति ।

(इति निष्क्रान्तः)

पृथ्वीराजः–(प्रणम्य) भगवति भागीरथि प्रसिद्धमेव ते लोकोत्तरं पावनत्वम्। यतः

कल्लोलवीचिरमणीयजलप्रवाहे
मज्जन्ति ये सुकृतिनः किल मुक्तिभाजः ।
(सनिःश्वासम्) तथापि
बाल्यात्तवैव चरणौ शरणं प्रपन्ना
हा मे कथं प्रियतमा समवाप बन्धम् ।।१६।।

{H${_{V YndVr{V & ***AÌnÚ_n»`n ZnQçnb'na...-'H$n`ñ`naå^ CÚ_...' BË`º$... & ÐV{dbpå~V dÎn_ &

{à`n_pÝdî`n_r{V & AÌ n[agnn»` gÜ`"_-'BïZïnZgaU n[agnü H$Ï`V' BË`º$... &

मातः नोचितं तवैतावन्नैष्ठुर्यम् । कृतागस्यप्यपत्ये स्निह्यत्येव जननी । तथा च बाल्यात्प्रभृति त्वयैव संपादितमस्या मातृकृत्यम् । अतः

सन्त्येव तेऽच्छपयसा परिपोषितायां
तस्यां गतं विमलता रसविभ्रमाश्च ।
माधुर्यशैत्यमिति किं न तु कामचारो
मातुर्गुणा हि तनयाऽनुगता भवन्ति ।।१७।।

अहो एवं निरुद्धसंचारा सा प्रकृतिसुकुमारा कदाचिदपहतधैर्याऽनिष्टमप्याचरेत्। हा अम्ब

भस्मीकृता ये कपिलेन कोपात्
समुद्धृतास्ते सगरात्मजास्त्वया ।
दग्धां प्रियां मे स्वगुरोरमर्षात्
कर्तुं प्रवृत्तासि कथं नु भस्मसात् ।।१८।।

(परिक्रम्य) अहो कथमद्यापि नैवोपयाति दृष्टिपथं प्रियतमापदाङ्कितोपवनसरणिः । (दीर्घं निःश्वस्य) हा संप्रति

ललितविभवैर्बाल्ये बाला तु यैरुपलालिता
गुरुभिरथ तैर्नैष्ठुर्येण स्वयं परितापिता ।
हिमकरहता शुष्यन्ती सा वने नवमल्लिका
हृदयरमणी क्वाऽन्वेष्टव्या प्रिया चिरदुःखिता ।।१९।।

(दूरं विलोक्य) किमेतद्दीपप्रभामण्डितं राजमन्दिरमिव पुरतो दृश्यते । यावत्तत्रैव गच्छामि ।

(इति निष्क्रान्तः)

।। समाप्तोऽयं **प्रच्छन्नसंचार**नामा चतुर्थोऽङ्कः ।।

---

gÝË`d{V & ~në` Ed g`n{JVn`n _nVadgnZnÎn VdnÀNZ {Z_bZ n`gn ObZ ñVÝ`Z dn n[ann{fVn`n Vñ`n *** gd ËdXn l`n JUn... gpÝV & VH$n_Mna... [H$ H$W ZnpñV & ***dgÝV{VbH$ndÎn_&

^ñ_rH$Vn B{V & ***CnOn{VdÎn_ &

b{bV{d^d[a{V & ***h[aUrdÎn_ &

B{V lrg`n{JVnñd`daQrH$n`n gdn"{dÚnVÝ`n àÀNÞgMnaZn_n MVWn@'... g_ná... &

पञ्चमोऽङ्कः ।

(ततः प्रविशत्युपर्यलिन्दमारूढा सखीद्वितीया संयोगिता)

कर्णाटकी–अयि तावत्तन्त्रीवादनेन विनोदयात्मानम् ।

संयोगिता–सखि देहि मे विरहसहायां वल्लकीम् ।

कर्णाटकी–तथा ।

(इति वीणामर्पयति)

संयोगिता–(वीणामादाय गायति)

(गौण्डमल्लाररागेण त्रितालेन गीयते)

क्व नु मम विहरसि मानसहंस ।।
घन इव सततं वर्षति नयनम् ।
स्फुटयति तडिदिव रतिरिह हृदयम् ।। क्व नु० ।।१।।
तिरयति तिमिरं तव पन्थानम् ।
अयि कुरु मरुतं प्रिय तव यानम् ।। क्व नु० ।।२।।
विरहविलुलितां परमाकुलिताम् ।
प्रियमुखनिरतामव तव दयिताम् ।। क्व नु० ।।३।।

हा नाथ क्वासि–

(इति मूर्च्छति)

कर्णाटकी–सखि समाश्वसिहि समाश्वसिहि । अयि पश्यैतास्तव गीतप्रकर्षोद्भवाः कालिन्दीनिभा मेघततय इत एवाभिवर्तन्ते ।

---

n#n_n@‘ B{V & A`_ß`‘ndVna... &

JnÊS_„na{V & V„ jU bú`gJrV-‘I_nOr_bH$ »`nVn JnÊS_„naZn_H$... && gnUn@`_Ü`_nen Jr`V bú`dË_{Z & AnanhU {ZX~bn dfng gIXn`H$... && JÝ`naÌ n[aË`nJnÀNÕ_„nag^d...& _Ü`_nÑf^ nnVn {d{eïn a{º$_ndhV &&’ B{V &

¹$ pÝd{V & dfnJ_ anOhgn _nZg_n l`ÝV B{V à{g{Õ... & BV Anaä` {dàbå^e“nan ag...&

JrVàH$f{V & _„naanJà^ndUnH$nb@{n _Kn dfVr{V bnH$dnX... &

संयोगिता–(संज्ञां लब्ध्वा) अहो कालिन्दीशब्देन खलु वञ्चिताहम् । यतः

तरङ्गभङ्ग्याकुलमानसाया
न मे प्रिया जह्नुसुतातरङ्गाः ।
कलिन्दनन्दिन्यवगाहनन्दो
मथ्नात्यजस्रं विकलं मनो मे ।।१।।

कर्णाटकी–(सस्मितम्) अभिलङ्घति भागीरथीतटमिदानीं तु तव मन्मथः।

संयोगिता–(सभ्रूभङ्गम्) किमेवं मां परिहससि मिथ्याप्रलापैः ।

कर्णाटकी–अयि नायं परिहासः किंतु परमार्थः ।

संयोगिता–यद्येवं तर्हि कथय कुतस्तवेयमुपलब्धिः ।

कर्णाटकी–कवीश्वराभिनन्दनमिषेण तन्निवेशमुपगतायाः सूचितं मेऽधीश्वरेण निशीथान्ते मदुपागमनं भविष्यतीति ।

संयोगिता–(स्वगतम्) हृदय संप्रति नातिदूरं वर्तते ते प्रार्थनाविषयः । (प्रकाशम्) सखि पश्यैनं वियन्मध्यवर्तिनं भगवन्तं कुमुदिनीनायकम् ।

कर्णाटकी–अहो निशीथकल्पा हि रजनी । तदत्रैवाधीश्वरस्यागमनं परिपालयावः ।

संयोगिता–(स्वगतम्) कथमद्यापि न श्रद्दधाति विरहकातरं मे हृदयम् । (प्रकाशम्) अपि त्वया सुगृहीतः संकेतः ।

कर्णाटकी–सखि नास्त्यत्र शंकावसरः । यदसौ

अनुचरपदमप्युपेत्य सम्राड्
निवसति भीरु तवेह संगमोत्कः ।

Va“{V & Va“nUn _Zg... g[aVü ^“çn _nb`nH$b _nZg `ñ`nñVñ`n _ __ O•gVn`n J“n`nñVa“n... {à`n Z gÝVrË`W... & H${bÝXñ` VXn»`ñ` {JaZpÝXZr H$Ý`n `_Zn Vñ`n_dJnhZ ZÝX{V g nÏdranOn@Oò gVV _ {dH$b _Zn _ÏZn{V & CnOn{VdÎn_ &

Vd _Ý_W B{V & AÌ Z_n»` gÜ`“_-‘n[ahngdMn Z_’ BË`º$... &

AZMa{V & h ^r é Vd gJ_nËH$... g_nSZMaUnX_ß`nË`h {Zdg{V & g M Ëdn V_pñdZt V_nJUn{^^Vn anÌt dn {h_H$adV MÝÐdV {ZO... H$a... {H$aU é{Man ÚnV_nZn n j {ZOH$aU ñdhñVZ `Înd nn{UJhU VZ é{Man {danO_nZn {ZOH$aé{Man_V Ed àgÞn H$[aî`{V & npînVnJndÎn_ &

निजकररुचिरां करिष्यति त्वां
हिमकरवच्च तमस्विनीं प्रसन्नाम् ।।२।।

संयोगिता–(सनिःश्वासम्) अयि अतीतः खलु संकेतकालः ।

कर्णाटकी–सखि अपरिचितप्रदेशसंक्रमणे तु भवत्येव संकेतव्यत्ययः ।

संयोगिता–(सावेगम्) आवां तावत्प्रतिष्ठावहे तमन्वेष्टुम् । यतः

प्रियतममुपलभ्य संनिकृष्टं
न हि हृदयं सखि विन्दते धृतिं मे ।
मृगसलिलनितान्तपीडितः किं
त्वरितमुपैति समीक्ष्य नोदपानम् ।।३।।

कर्णाटकी–अयि क्षणं तावद्धैर्यावष्टम्भं कुरु । यावत् सकलसंशयोच्छेदि भवेत्तव प्रियसंनिधानम् ।

संयोगिता–एवं परिणतपरितापास्तु बहवो मे व्यतीताः क्षणाः । तदधुना

व्याहारे ते दूतिकायाश्च सूक्तौ
स्निग्धे तस्मिंश्चाटुवादे प्रियस्य ।
सद्यो हित्वाप्यालि विश्वासयोगं
निष्ठाशून्यं भ्राम्यतीदं मनो मे ।।४।।

अयि पश्यैष दिल्लीश्वरोऽपि

संप्राप्याहं कथमपि रहः सान्त्वयिष्ये प्रिये त्वा–
मित्येवं मां वचननिपुणः किं प्रतिश्रुत्य कान्तः ।
नैवायातो गमयति न वा किं स्वकीयां प्रवृत्ति–
माशाबन्धप्रधृतहृदयं हाऽवलम्बं जहाति ।।५।। (इति मूर्च्छति)

A{` AVrV B{V & AÌ {d_egÜ`maå^... & VXº$ XnU-‘`Ì _»`\$bmnm` C{ØÞm J^Vm@{YH$...& emnmÚ... gmÝVam`ü g {d_e B{V ñ_V... &&’ B{V &

{à`V_{_{V & \*\*\*AÌmËgŠ`m»`m ì`{^Mm[a^md... & npînVmJmdÎm_ &

ì`nhma B{V & * em{bZrdÎm_ &**

gàß`{V & \*\*\*Amem~ÝYZ àYV öX`_dbå~ Ohm{V Y` _#mVrË`W... & AÌ {dahmËH$pÊRVmZm{`H$m & VXº$ XnU-‘AmJÝV H$V{MÎmm@{n XdmÞm`m{V `V{à`... & VXZmJ_X...I mVm {dahmËH$pÊRVm V gm &&’ B{V & _ÝXmH$mÝVmdÎm_ &

कर्णाटकी–सखि समाश्वसिहि समाश्वसिहि ।

संयोगिता–(संज्ञां लब्ध्वा) अयि

यश्चेतनां जडयति श्लथयत्यथाङ्गं
दृष्टिं करोति सहसा तमसाऽभिभूताम् ।
मथ्नाति यश्च विरहव्यथितं मनो मे
कोऽयं पुनः समुदितः प्रबलो विकारः ।।६।।

कर्णाटकी–(स्वगतम्) अहो कष्टां दशां प्रापितेयं मदनहतकेन । (प्रकाशम्) प्रियसखि त्वं तावत्क्षणं शय्यामारुह्य विनोदय प्रजागरविक्लवमात्मानम् ।

संयोगिता–सखि न मे उन्निद्रायाः कुसुमशय्यापि संतापं शमयति । यावत्प्रासादपृष्ठे कौमुद्यामात्मानं विनोदयामि । (इति सख्या सहारोहति)

(आरुह्य वातस्पर्शमभिनीय) अहो दक्षिणानिल त्वमेक एव सर्वत्र सुलभसंचारः। तन्मन्दभाग्याया शृणु मेऽभ्यर्थनाम् ।

मन्दस्त्वं बहुवल्लभोऽप्यविरतं दूरादुपेत्य प्रियाः
स्नेहान्नन्दयसीत्थमामुकुलिता एकान्तभोगी लताः ।
अद्य त्वं कुरु बन्धुकृत्यमिति मे प्राणेश्वरं संदिशन्
नाथे त्वय्यपि सीदति प्रणयिनी तत्किं तवात्रोचितम् ।।७।।

कर्णाटकी–(स्वगतम्) नितान्तमाक्रान्तेयं कुसुमसायकेनातश्च्छन्दानुरोधेनैवात्र प्रतिपत्तिरुचिता । (प्रकाशम्) अयि सकृत्प्रार्थितोऽपि जात एव ते संदेशहरोऽयं दक्षिणानिलः ।

संयोगिता–अत एवापादितोऽयं स्वसहायतां तत्सौजन्यतुष्टेन वसन्तसखेन।

कर्णाटकी–अथ किम् ।

संयोगिता–(निःश्वस्य) अपि तातापकृत्यादसौ विनिवृत्तो भवेत् । (ऊर्ध्वं

`üVZm{_{V & ***dgÝV{VbH$mdÎm_ &

_ÝXñËd{_{V & ***AÌmÝ_mXm»`m gá_r H$m_Xem & VXº$ XnU-‘CÝ_mXümn[aÀNXüVZmMVZîd{n & Abú`dmH$àbmn... ñ`m ƒVgm ^_UmX ^e_ &&’ B{V & emXb{dH«${SVdÎm_ &

A{n VmVmnH$Ë`m{X{V & AÌ e‘m»` gÜ`“_ - ‘naH$m`mË_XmfmÚ... e‘m@ZWñ` VH$U_&’ B{V &

विलोक्य) अयि रजनीरमण

रे मां कथं व्यथयसि क्षपिताङ्गयष्टिं
ज्योत्स्नान्तरे कुमुदिनीश कुरु प्रलीनाम् ।
प्रासादपृष्ठमपि भाग्यवशाच्चरन्ती
प्राणेश्वरप्रणयपात्रमतो भवेयम् ।।८।।

कर्णाटकी–प्रियसखि न युक्तं मिथ्यातर्केणैवमात्मानमवसादयितुम् । यतः

त्वामात्मनः प्रियतमामपहाय सम्राड्
देशान्तरप्रवसनाभिरुचिः कथं स्यात् ।
त्यक्ता श्रुता किमयि वारिधरेण पूर्वं
विद्युल्लता निजरसाश्रयिणी कदाचित् ।।९।।

संयोगिता–न मा समादधति ते मधुरोक्तयः । तच्छ्रुणु मे चरमामभ्यर्थनाम्।

कथमपि बलादेवंप्रायं धृतं हतजीवितं
सखि परमतो जाने नाहं भविष्यति तस्य किम् ।
विरहविकलं यावद्देहं न मुञ्चति मारुतो
हृदयरमणं स्निग्धे तावत्तमानय मेऽन्तिकम् ।।१०।।

(नेपथ्येऽश्वखुरसंचारध्वनिः)

(आकर्ण्य ससंभ्रमम्) अयि पुरस्तादश्वखुरसंचार इवोपश्रूयते । यावदवलोकयावः।

(इति मन्दं परिक्रामतः)

(ततः प्रविशत्यश्वारूढः पृथ्वीराजः)

पृथ्वीराजः–(पुरतो विलोक्य स्वगतम्) अहो एष तु राजकुलावासयोग्यः प्रासादः । (अश्वादवतीर्य परिक्रम्य च) श्रुतं हि मया चारमुखेन यदत्रकुत्रचिदवरुद्धा

---

a _ H$W{_{V & ***Ëd _ Á`mËñZmÝVa H$m_Xr_Ü` àbrZm H$é & AVm ^m½`demV àmgmXnð Á`mËñZmêßnU MaÝVr àmUœañ` nÏdramOñ` àU`mnÌ ^d`_ & dgÝV{VbH$mdÎm_ &

Ëdm_mË_Z B{V & ***AÌm{n ObYaÀNÙm nÏdramOm {dÚ,,VmêSnm {ZOm ag... à_ VXm I{`Uu Ëdm Ë`ŠËdm Xe}ÝVa Z {h JÀN{X{V ûcfU gÀ`V & AÌ ÑïmÝVmb'ma... & dgÝV{VbH$mdÎm_ &

H$W_mr{V & ***h[aUrdÎm_ &

तिष्ठति मे प्राणेश्वरी । कदाचिदत्रैव सोपलभ्येत । (पुनः परिक्रम्य) अहो समन्ततः पिहितान्येव द्वाराणि । गाढनिद्राक्रान्तश्च लक्ष्यते रक्षकगणः ।

संयोगिता–(वामाक्षिस्पन्दनं सूचयित्वा स्वगतम्) अहो सर्वथा परिद्यूनेऽपि मनसि कोऽयमकाण्ड एवोत्सवः ।

पृथ्वीराजः–(ऊर्ध्वं विलोक्य) अहो निशीथेऽपि केयमुपरिस्थिता दृश्यते ।

किं स्यादेषा हिमकरकला चञ्चलत्वं कुतोऽस्या
विद्युल्लेखा वियति विमले नाऽपि संभाव्यते वै ।
मन्ये त्वेवं मनसिजरुजा तप्तगात्री प्रिया मे
प्रासादेऽस्मिन्विरहविकला संचरत्येव तन्वी ।।११।।

संयोगिता–(अधो विलोक्य परिवृत्य च) इत इतः प्रियसखि ।

पृथ्वीराजः–(साश्चर्यम्) अहो न्वियमेकपदे

प्रसादयन्ती नयने कृशाङ्गी
क्व विच्युता लोचनकौमुदी मे ।

(सहर्षम्)

दिष्ट्या पुनर्हन्त समागतेयं
सखिद्वितीयोपरि विस्फुरन्ती ।।१२।।

कर्णाटकी–अयि त्वत्पदानुगाऽत्रैवाभिवृत्तास्मि । (अधो विलोक्य) एष तु साक्षाद् देव एव ।

संयोगिता–हन्त भो उज्जीविता ते सहचरी ।

कर्णाटकी–सखि तिष्ठ । यावत्तमधीश्वरमानयामि ।

(इति सोपानमार्गमवतरति)

पृथ्वीराजः–अये कथं कर्णाटकी । सा त्वित एवाभिवर्तते ।

संयोगिता–(स्वगतम्) अहो मम पुनः

---

qH$ ñ`m{X{V & \*\*\*AÌ {Zü`mb'ma... & _ÝXmH$mÝVmdÎm_ & BV Amaä` g^mJe"ma... & VX°$ XnU-'XeZñneZmXr{Z {ZfdV {dbm{gZm & `ÌmZa°$mdÝ`m@Ý` g^mJm@`_XmöV... &' B{V &

àgmX`ÝVr{V & ***CnOm{VdÎm_ &

सकृत्प्रियस्यैवमकाण्डदर्शनं
निर्वापयत्यात्ययिकीं मनोरुजम् ।
मन्ये नितान्तं भुवि सैव धन्या
स्वप्नेऽपि यस्या न हि विप्रलम्भः ।।१३।।

कर्णाटकी–(प्रासादपृष्ठतोऽवतीर्य शनैश्च द्वारमपावृत्य) देव तूष्णीं मामनुसर ।

(इति सोपानमारोहयति)

कर्णाटकी–(आरुह्य) अधीश्वर एषा मे प्रियसखी भवन्तमेव प्रतिपालयन्ती तिष्ठति ।

संयोगिता–(ससंभ्रमलज्जम्) स्वागतं दिल्लीश्वरस्य ।

(इत्यधोमुखी तिष्ठति)

पृथ्वीराजः–राजपुत्रि अलमुपचारैः ।

(निपुणं निर्वर्ण्य)

प्रतप्यमानावयवा किलैव–
मुपेक्षिता मूढधिया मया त्वम् ।
नैष्ठुर्यमेतत्कृपया क्षमस्व
वितीर्य मे प्रेमभरं कटाक्षम् ।।१४।।

संयोगिता–(सलज्जम्) नार्हत्येवमात्मानमधिक्षेप्तुं लोकनाथः । ममैव मन्दभाग्यादीदृशीमवस्थामापन्नाहं पुनरुज्जीविता प्रियदर्शनेन ।

कथमपि विधृतं मनोनुरागा–
त्त्वयि मम जीवितमन्तमभ्युपेतम् ।
तव वदनविलोकनोत्सवेन
स्वयमपि तन्नवतां पुनः प्रयातम् ।।१५।।

(नेपथ्याभिमुखमवलोक्य)

अयि वासन्तिके समानय सत्कारसंभारान् ।

àVß`_µZ{V ¶ AÌ àmWZm»` gÜ`“_ ‘a{VhfmËgdmZm V àmWZ àmWZm ^dV ¶’ B{V ¶ H$W_nr{V ¶ ***npînVmJmdÎm_ ¶

पृथ्वीराजः–कृशाङ्गि अलमायासेन ।
प्रेमाकुलापाङ्गविलोकनेन
मनोज्ञया कोमलया गिरा च ।
चिरप्रमत्तोऽप्यनुकम्पया पुनः
सुसत्कृतोऽयं प्रणयी जनस्ते ।।१६।।

(प्रविश्य)

वासन्तिका–यथाज्ञापयति भर्तृदारिका ।

(इति विवाहसंभारान्समर्प्य निष्क्रामति)

संयोगिता–(सविस्मयम्) हला कर्णाटकि किमिदमुपनीतम् ।

कर्णाटकी–सखि अत्र त्वेषैव सत्क्रिया । अलंकुरुतां प्रियसख्यधीश्वरश्चेदं वरासनम् ।

(इति तावुपवेशयति हस्तयोश्चोभयोर्विवाहसूत्रं बध्नाति)

कर्णाटकी–(विवाहकङ्कणैः संयोगितामलङ्कृत्य) सखि अर्पयैनां वरमालामधीश्वराय । (इति मालामर्पयति । नेपथ्ये वीणावादनम्)

संयोगिता–(सलज्जस्मितम्) भगवन् कुसुमायुध
प्रागेव यत्र प्रणयप्रवृत्तं
मनः श्रितं पुण्यगुणानुबन्धम् ।
पुरो लसन्तं हृदयाधिवासं
सर्वात्मना तं समुपाश्रयेऽहम् ।।१७।।

(इति वरस्रजमारोपयति)

पृथ्वीराजः–(स्वगतम्) दिष्ट्या खल्वहमद्य स्त्रीरत्नयोगेनाखण्डैश्वर्यभाक् संवृत्तः। (प्रकाशम्) प्रिये स्वीकृत्येमामङ्गुलीमुद्रामनुगृहाण ते स्वजनम् ।

(इत्यर्पयति)

संयोगिता–भवतु सर्वदा मे हृदयसंनिहिता मुक्तावलिमध्यमणिपदमलङ्कुर्वाणैषा प्रियमुद्रा।

(इति मुक्तावल्या योजयति)

स्निग्धे अद्य खलु सनाथा संवृत्ता ते प्रियसखी ।

कर्णाटकी–महानेषोऽनुग्रहः शरणोन्मुखानां शरण्यस्य दिल्लीश्वरस्य । अयि तिष्ठ तावन्मुहूर्तम् । यावदानयाम्यन्तर्गृहान्मधुपूर्णं चषकम् ।

(इति निष्क्रान्ता)

पृथ्वीराजः–अयि जीवितेश्वरि अत्र तु त्वमेव मे शरण्या । यतः

मनसिजविशिखाहतं प्रिये मां
पुनरपि जीवयसि त्वमीक्षणाभ्याम् ।
हिमकरकरतापितान्तरङ्गं
सुखयसि चेन्दुमुखि स्वयं कराभ्याम् ।।१८।।

(इति चुम्बितुमिच्छति)

संयोगिता–नाथ रक्ष विनयम् । (इति वारयति) एषा प्रत्युपागता चषकहस्ता मे प्रियसखी ।

(प्रविश्य)

कर्णाटकी–अयि निवेदय ते हृदयाधीश्वरायेदं श्रमविनोदक्षमं चषकम् । (इति मधुपूर्णं सुवर्णचषकमर्पयति)

संयोगिता–(आदाय सलज्जम्) अङ्गीकरोत्वार्यपुत्रः ।

(इति अर्पयति)

पृथ्वीराजः–प्रिये

आप्यायितस्ते नवपल्लवाधर–
श्रितेन पीयूषरसेन कामिनि ।
कथं भवेयं मधुपानलालसः
किमाप्तकामस्य हि दृश्यते स्पृहा ।।१९।।

अथवा

नवं मृगाङ्कप्रतिमाङ्कशीतलं
प्रियाङ्गुलीस्पर्शगुणान्वितं मधु ।

Z{gO{V & ***npînVmJmdÎm &
Amß`m{`V B{V & ***AÌmWmÝVaÝ`mgm@b‘ma… & CnOm{VdÎm_ &
Zd{_{V & ***deñWdÎm_ &

स्मितेन चैवं प्रणयप्रसारितं
प्रकाममास्वादयतीह धन्यः ।।२०।।

तत्सानन्दं स्वीकरोमि । (इत्यादाय पीत्वा सावशेषं चषकं संयोगितायै समर्पयति)

संयोगिता–(निपीय) अहो मे सौभाग्यम् । यतः

दूरादुपेत्यालि मदन्तिकं स्वयं
संतर्प्य चैवं मधुरोक्तिभिः प्रियः ।
करिष्यतीत्थं मधुपानभागिनीं
स्वप्नेऽपि नासीन्मम सा प्रतीतिः ।।२१।।

कर्णाटकी–(स्वगतम्) अहो परस्परानुरागद्रवीभूतान् घटयतोऽनङ्गस्य कृतकृत्यता । (प्रकाशम्) सखि एतां ताम्बूलवीटिं ते वल्लभाय समर्पय ।

संयोगिता–(तथा कृत्वा) स्निग्धे त्वमेवासि मम सौभाग्यदेवता । तद् गृहाणैनां मुक्तावलिं मया प्रेम्णोपहारीकृताम् ।

कर्णाटकी–(सस्मितमादाय) अधीश्वर एतच्छयनगृहम् । तद्विश्राम्यतु चिरप्रवासजनितश्रमविनोदार्थम् । सखि त्वमपि तावदाह्लादय वीणागानेनाधीश्वरम्।

संयोगिता–इत इत आर्यपुत्रः । (इति पृथ्वीराजेन सह निष्क्रान्ता)

कर्णाटकी–दिष्ट्याद्य संपन्नं मे पूर्वभर्तुः प्रियसख्याश्चाभीप्सिततमम् । यतः

अनन्यभावेन सखीं प्रपन्ना–
मधीश्वरं तुल्यगुणानुरागम् ।
संयोज्य तां संप्रति तेन भर्त्रा
ममान्तरात्मा परितृप्तिमेति ।।२२।।

(ऊर्ध्वं विलोक्य) अहो अतीतप्राया हि रजनी । यावदहमपि शयनमारोहामि।

(इति निष्क्रान्ता)

।। समाप्तोऽयं **प्रियसमागम**नामा पञ्चमोऽङ्कः ।।

VXJhmU{V & AÌ _º$mdbrg_nUZH$mÝVg_mJ_m{^bmfñ` àX{eVËdmÝ_ZmaWm»` bjU_ & ‘_ZmaWñËd{^àm`ñ`m{º$^L>`ÝVaU `V &’ BË`º$ËdmV &
AZÝ`^mdZ{V & ***CnOm{VdÎm_ &
B{V lrg`m{JVmñd`daQrH$m`m gdm“{dÚmVÝ`m {à`g_mJ_Zm_m n#m_m@‘… g_má… &

षष्ठोऽङ्कः ।

(ततः प्रविशतः लवङ्गिका मालिनी च)

मालिनी–अहो लवङ्गिका । (परितो विलोक्य) क्व गता रक्षपालाः ।

लवङ्गिका–अये किमनभिज्ञेव मां पृच्छसि ।

मालिनी–प्रातरुत्थाय ग्रामान्तरं प्रस्थिताऽहं किमपि न जाने ।

लवङ्गिका–अयि जातमभीष्टं भर्तृदारिकायाः ।

मालिनी–अप्यभिनन्दितोऽस्या मनोरथो महाराजेन ।

लवङ्गिका–असंभाव्यमेवैतत् । किंतु समागतोऽत्र सम्राट् पृथ्वीपतिः ।

मालिनी–(ससंभ्रमम्) अरे किं ब्रवीषि ।

लवङ्गिका–प्रच्छन्नं प्रविष्टेन तेन संगताऽस्मद्भर्तृदारिका । ततश्च किलकिलाध्वनिमुपश्रुत्य प्रयाणाभिमुखेन तेनैकाकिना निहताः सर्वेऽप्यवरोधकारिणो रक्षपालाः ।

मालिनी–(ससाध्वसम्) तत्का गतिरस्माकमत्र निर्जने प्रदेशे ।

लवङ्गिका–मूढे समाश्वसिहि । स एवास्माकं रक्षिता ।

मालिनी–स त्वितः प्रयात इति त्वयैव भणितम् ।

लवङ्गिका–परंतु प्रणयसूत्रग्रथितस्य तस्य महानुभावस्य पुनरागमनं प्रतीक्ष्यते।

मालिनी–क्व पुनरस्मद्भर्तृदारिका ।

लवङ्गिका–(उपरि निर्दिश्य) अयि पश्य । उपर्यलिन्दस्थितैषा सखीद्वितीयाऽस्मद्भर्तृदारिकाऽपि तमेव प्रतिपालयति । यावत्तत्रैव गच्छावः ।

(इति निष्क्रान्ते)

प्रवेशकः ।

àdeH$ B{V & V„ jU_º$ XnU-‘àdeH$m@ZXmÎmmŠË`m ZrMnmÌà`m{OV… & A‘Û`mÝV{dk`… ef {dîH$å^H$ `Wm’ B{V &

(ततः प्रविशति यथानिर्दिष्टा संयोगिता)

संयोगिता–कथमद्यापि नोपतिष्ठत्यार्यपुत्रः । अयि

वाते निश्चलतां गते सविहगं जातं वनं निःस्वनं
सोऽयं चापि विराजते कुमुदिनीकान्तो वियन्मध्यगः ।
नैराश्यं समुपश्रितो निजजनः स्वापाकुलो मन्थरो
मुक्ताहारमणिर्न किं तदपि मे हृद्देशमाश्लिष्यति ।।१।।

कर्णाटकी–प्रियसखि न हि स्वच्छन्दविहारिणो लोकनाथाः । तथा च

कथं स सम्राड् रिपुवाहिनीवृत-
स्त्वाविर्भवेत्ते नियमेन सन्निधौ ।
न वै स्वयं प्रावृषि मेघसंवृतः
स्फुटं सदा तिग्मरुचिः प्रकाशते ।।२।।

संयोगिता–स्निग्धे प्रियसमागमसुखरसास्वादविदुरं तु मे हृदयमतितरां विरहासहिष्णु संवृत्तम् । यतः

यस्या मे प्रियसंगमे क्षण इव स्निग्धे त्रियामा गता
सैवाहं क्षपितुं क्षणं विरहिणी नैवास्म्यलं विक्लवा ।
रोषाद्वाऽविनयान्ममालि सुभगो दुर्दैवतो मेऽथवा
नायातः किमिवेति तर्कविकलं चेतः स्वयं ताम्यति ।।३।।

(इति निःश्वसिति)

कर्णाटकी–(स्वगतम्) अहो उन्मत्तेवासंबद्धप्रलापिनीयं मया कथमाश्वासनीया। (प्रकाशम्) अयि भीरु

त्वदर्थमेवं प्रतिपद्य साहसं
प्रत्यर्थिमध्ये विचरन् सुगुप्तः ।
प्रजागरैः किं कृशतामुपेत-
स्त्वया न दृष्टः सखि सार्वभौमः ।।४।।

H$W g B{V & ***AÌ ÑïmÝVmb‘ma… & CnOm{VdÎm_ &

`ñ`m_ B{V & ***AÌ {dahmËH$pÊRVm Zm{`H$m & VH$m» `ü ì`{^Mm[a^md… & emXb{dH«$s{SV dÎm_ &

संयोगिता–(सनिःश्वासं साशङ्कम्) किं नु खल्वेष स्वप्नप्रत्ययः स्यात् । अथवा

मामाश्लिष्य चिरं प्रसन्नवदनः प्रेम्णा सुधासूक्तिभि–
श्चाराध्याङ्कगतां विहाय किमिति प्रेयान्मनोवल्लभः ।
सैषा त्वं स सखीजनः पुनरयं तच्चापि शय्यागृहं
सर्वं प्रागिव सुस्थितं प्रियतमस्त्वेको न दृग्गोचरः ।।५।।

कर्णाटकी–सखि किमेवं भ्रान्तासि ।

आच्छिद्य मे हस्तगतां स्मितदृशा
ताम्बूलवीटिं सुभगाय दत्त्वा ।
स्वयं विसृष्टं पुनरागमाय तं
स्निग्धे कथं विस्मृतवत्यसि त्वम् ।।६।।

(नेपथ्येऽश्वखुराघातः)

(आकर्ण्य) अयि पश्यैनमवितथप्रतिज्ञमुपवनपदं प्रतिपन्नम् ।

संयोगिता–(दूरं विलोक्य) अहो मृषैव मुषितास्मि विस्मृतिमापादयता विरहेण।

(ततः प्रविशति पृथ्वीराजः)

पृथ्वीराजः–प्रिये क्षमस्व मे विलम्बम् । अस्मत्प्रस्थानव्यवस्थितिव्यवसायिना मया विलङ्घितः खलु संकेतकालः ।

संयोगिता–आर्यपुत्र तातापचारशङ्काव्याकुलं मे हृदयं तु तव संनिकर्ष एव धृतिं लभते । यतः

नियतमभियुता दिवा प्रियेण
विविधविलासरताऽपि चक्रवाकी ।
निशि न हि सहते स्वकल्पितं सा
कमलदलान्तरिता तु तद्वियोगम् ।।७।।

पृथ्वीराजः–प्रिये एवमेतद् । यतः

आनन्दमात्रामनुभूय जन्तवो

_n_r{ûcî`{V & *****e**mX**b**{dH$s{SV dÎm_ &

{Z`V{_{V & *****n**pînVmJmdÎm_ &

जीवन्ति साक्षादिति लोकसिद्धम् ।
जने तदानन्दपयोधितुल्ये
कथं वियुक्ते त्वसवो वसेयुः ।।८।।

तत्प्रस्थानप्रवणा भवतु मे प्रियतमा ।

संयोगिता–अनुगृहीताऽहमार्यपुत्रस्य मन्मनोरथानुरूपाध्यवसायेन ।

कर्णाटकी–अधीश्वर भवतु तवेयं वाराङ्गनाछद्मना परिचरन्ती परिचारिकाऽपि पूर्ववत् त्वदनुग्रहभाजनम् ।

पृथ्वीराजः–(सविस्मयम्) अहो छद्मशब्देन तु जनयसि मे कुतूहलम् ।

कर्णाटकी–तत्तावच्छृणोत्वधीश्वरः । कर्णाटराजकुलप्रसूता खल्वहमुपश्रुत्य संगीताचार्येभ्यस्त्वद्गुणातिरेकं त्वयि बद्धानुरागा साक्षादुत्कृष्टकुलयोगं दुर्लभं मन्वाना छद्मरूपधरा

मधुकरी मधुकोशविनिर्गता
परिपतेत्सुमनोरसिका यथा ।
अभिसरन्त्यतिदूरमहं तथा
प्रणयभाजनतां प्रिय ते गता ।।९।।

पृथ्वीराजः–अहो आश्चर्यम् ।

कर्णाटकी–तथा च

आजन्मनो नाथ वपुर्ममेदं
दृढानुरागोन्मथितं मनश्च ।
त्वामाश्रिते ते तव चानुवर्तिनी
पराभिमर्शाद्भवतः सुरक्षिते ।।१०।।

पृथ्वीराजः–अयि राजपुत्रि किमिदमुच्यते ।

VËàñWmZàdU{V & **AÌ** {ZdhUgÝÜ`maå^… & VXº$ XnU-‘~rOdÝVm **_I**mÚWm **{dà**H$sUm `Wm`W_ & EH$mW_nZr`ÝV `**Ì** {ZdhU {h VV &&’ - B{V &

Ahm NÙeãXZ{V & **AÌ** nÏdramOñ` {dñ_`… ñWm{`^md**m** ahñ`^X CÔrnZ H$UmQŠ`m dMZ_m**b**å~Z_d_**Ì**mØVm **ag**… & VXº$ XnU-‘H$`m{ÞdhU@ØV_’ - B{V &

YH$ar{V & ***ÐV{**db**på~V dÎm &

कर्णाटकी–तथैव चाधीश्वरस्य मित्रमिति मया तोषितः संगीतप्रयोगमात्रेणामात्यः कयमाषः।

पृथ्वीराजः–(सनिःश्वासम्) अहो धिङ् मेऽविमृश्यकारित्वम् ।

कर्णाटकी–केवलं दैवाधीने जगत्तन्त्रे नार्हत्येवमात्मानमधिक्षेप्तुमधीश्वरः । ततः परमिहागत्य तवैव हितं समाचरन्त्या मया रक्षितेयं मे प्रियसखी–इति ।

पृथ्वीराजः–राजपुत्रि कथं प्रागेव नाविष्कृतं त्वयेदं निजाभिजनरहस्यम् ।

संयोगिता–अयि मत्तोऽपि गोपायितम् ।

कर्णाटकी–ननु समय एव रहस्यभेदोऽर्थाय कल्पते । अन्यथा त्वनर्थायैव।

पृथ्वीराजः–राजपुत्रि अतः परं त्वमेव प्रपस्त्यसे मेऽन्तःपुराधिकारम् । तदद्यैव कवीश्वरेण सार्धं प्रयाहि सुगुप्तेन पथा दिल्लीनगरम् ।

कर्णाटकी–आमन्त्र्याधीश्वरं प्रियसखीं च तथा करिष्ये ।

पृथ्वीराजः–प्रिये प्रत्यासन्ना प्रयाणवेला । तदनुज्ञापय ते सखीजनम् ।

संयोगिता–प्रथमं तावदामन्त्रये ममोपवनसहायान् ।

(इति अन्तर्गृहस्थसखीजनानुगताः सर्वे सोपानमार्गमवरोहन्ति)

(प्रासादाङ्गनमुपेत्य) अये

रम्या मे वनवासबन्धुतरवो नानालतालिङ्गिताः
स्निग्धे मे शुकसारिके च दयितालापे नितान्तं रते ।
वीणे मे मधुरस्वरानुरणनानन्दोर्मिमालावहे
यास्यन्तीं पतिमन्दिरं निजसखीं सर्वेऽनुजानन्तु माम् ।।११।।

अयि मालिनि त्वयि न्यासीकृतेष्वेतेषु सर्वथाऽवहिता भव ।

मालिनी–यदाज्ञापयति भर्तृदारिका ।

चातुरिका–सखि पश्य । एते खलु

H$`_nf B{V & AÌX_ZgÝY`_ - ‘EH$Xm _J`m{dhmanW JV nÏdranO H$m_nade... H$`_mf... H$UmQŠ`m ^dZ OJm_ & Vñ`m_d aOÝ`m {Z^V {X„rZJa_nË` BpÀNZrH$_m`m _pÝXa à{dïZ nÏdranOZ H$UmQH$s^dZ H$m@`_hmËgd BË`Z`ŠË`m V`m gd dÎmOmV {Zd{XV_ & VXmH$Ê`d H${nVZ nÏdranOZmgm ~mUZ {ZhV...-’ B{V &

विकीर्यमाणैः कुसुमैर्महीरुहाः
प्रियानुलापैः शुकसारिके पुनः ।
स्वयं च वीणा स्वरमूर्च्छनादिभिः
प्रतन्वते ते मदिराक्षि मङ्गलम् ।।१२।।

(तत आरोहत्यश्वं पृथ्वीराजः)

कर्णाटकी–अयि प्रतीक्षते त्वामश्वारूढोऽधीश्वरः ।

संयोगिता–अनुजानातु मां गमनाय प्रियः सखीजनः ।

सख्यः–का वयमनुज्ञातुम् । परं चास्त्येतदस्मदभ्यर्थनीयं यद्

अतुलरूपगुणान्वितविक्रमं
पतिमवाप्य मनोज्ञमधीश्वरम् ।
ललितनर्मरताऽपि निजं क्वचित्
स्मर वियोगविपन्नसखीजनम् ।।१३।।

संयोगिता–अचिरेणैव यमुनाविहारभागिन्यो भविष्यन्ति मे प्रियवयस्याः ।

(इति पृथ्वीराजाङ्कमारोहति)

कर्णाटकी–अधीश्वर पश्य

प्रियसखीविरहव्यसनार्दितोऽ–
प्यभिमतार्थसमागमनन्दितः ।
विधृतबाष्पसमाकुललोचनोऽ
पि मुदितानन एष सखीजनः ।।१४।।

पृथ्वीराजः–अयि राजपुत्रि समेतु सखीजनो मम राजधानीं

---

aå`m B{V & ***emXb{dH$s{SV dÎm_ &

{dH$s`_mU[a{V & ‘H$_mËñdamUm gámZm_mamhümdamhU_ & _ÀNZË`À`V Jm_ñWm EVm... gá gá M &&’ B{V _ÀNZmbjU_ & Am{XeãXZ VmZmXrZm JhU & deñWdÎm_ &

{à`gIr{V & \*\*\*AÌ hf{dfmX`m`JnXm{d^mdmØmdgpÝY... & VX°$ XnU-‘^mdñ` emÝVmdX` g{Y{_{lV`m... H$_mV & ^mdñ` empÝVéX`... g{Y... e~bVm _Vm &&’ B{V & ÐV{dbpå~V dÎm_ &

विवाहकौतुकावसरे ।

(इति प्रतिष्ठते)

कर्णाटकी–यथा दिशत्यधीश्वरः ।

सख्यः–उभयोर्मङ्गलमाशास्महे । (इति पुष्पाणि विकिरन्ति)

कर्णाटकी–पश्यतु सखीजनः ।

प्रजवतुरगकल्पितासनोऽयं
रिपुहितहेतिकिणाङ्किताङ्गुलीनाम् ।
वरतनुमुपगुह्य तां नवोढां
धृतगिरिजाङ्कभवश्रियं दधाति ।।१५।।

अहो निमेषमात्रेण दृष्टिपथमतिक्रान्तस्तुरंगमः । तदेत साधयामस्तावत् ।

(इति निष्क्रान्ताः सर्वाः)

इति समाप्तोऽयं **संयोगिताहरण**नामा षष्ठोऽङ्कः ।

àOd{V & ***AÌ {ZXeZmb‘ma... & npînVmJmdÎm_ &
B{V lrg`m{JVmñd`daQrH$m`m gdm“{dÚmVÝ`m
g`m{JVmhaUZm_m fð>m@‘... g_má... &

सप्तमोऽङ्कः ।

(ततः प्रविशतः रामगुरुपुरोहितश्चन्दश्च)

रामगुरुपुरोहितः–कवीश्वर स्थाने स्थानेऽवस्थापितानस्मत्सैनिकनिवहान्निर्भिद्यात्र संप्राप्त एष उन्मत्तः कनोजाधिपः कथमपि सान्त्वयितव्यः ।

चन्दः–संकल्पमात्राधीना हि सतामभिमतार्थसिद्धयः । तद्भगवतः कृपया जात एवासौ सर्वथाऽनुकूलः ।

रामगुरुपुरोहितः–(साश्चर्यम्) कथमिव ।

चन्दः–भगवन् प्रभूतबलक्षयेन तमापन्ननिर्वेदमुपश्रुत्योपयातोऽहं प्रभाते भगवतीमाराध्य तस्य शिबिरारामम् । तत्र च स्वयमेव सोऽभिनन्द्य ममानुनयामन्त्रणं स्वसुतोद्वाहप्रवणतामात्मन आवेदयत् ।

रामगुरुपुरोहितः–अहो प्रभवति सर्वत्रैव वाग्विभवो देवतानुग्रहशालिनां कवीश्वराणाम् । अप्यस्ति विदितमेतत्सार्वभौमस्य ।

चन्दः–भगवन् एषोऽहमुपसर्पामि श्रावयितुमिमं मङ्गलोदन्तं सार्वभौमम् ।

रामगुरुपुरोहितः–यावदहमप्यग्निकार्यं निर्वर्तयितुमग्निशरणमुपाश्रये ।

(इति निष्क्रान्तौ)

विष्कम्भकः ।

(ततः प्रविशत्यन्तर्वेशमन्यवस्थितः पृथ्वीराजश्चन्दश्च)

पृथ्वीराजः–मित्र परितो निवेशिताशेषस्कन्धावारः कनोजाधिप उपरुध्यास्मानवतिष्ठते । तदत्र साम्नैवोपपन्नं प्रतिविधानम् ।

चन्दः–सार्वभौम दिष्ट्याऽभ्युदितस्ते मनोरथः ।

पृथ्वीराजः–(साश्चर्यम्) अहो किमुच्यते ।

ñdgVmÛmh{V & AÌ {ZU`m»` gÜ`“_ & ‘{ZU`... nZaZ^VmWH$WZ_’-BË`º$... &
lnd{`V{_{V & ‘J{V~{ÕàË`dgmZmWeãXH$_mH$_H$mUm_{U H$Vm g Um’ -B{V gÌU gmd^m_{_Ë`Ì {ÛVr`m &

चन्दः–निशामयतु सार्वभौमः । मयाऽनुनीतः कनोजेश्वरः स्वसुताया अनुरागातिरेकेण वीतामर्षः संवृत्तः ।

पृथ्वीराजः–असंभाव्यस्याप्यर्थस्यापादयिता प्रभवति सर्वत्रापि कविजनप्रभावः ।

चन्दः–सार्वभौम यत्सत्यम्

कार्यं त्वसंभाव्यमपि प्रकर्तुं
भर्तुः प्रभावात्प्रभवन्ति भृत्याः ।
रामस्य दूतत्वमुपेत्य तीर्णो
महोदधिर्वन्यवलीमुखेन ।।१।।

पृथ्वीराजः–मित्र तथापि त्वद्योगात्सर्वत्रैवानायासेन भवति मे कार्यसिद्धिरिति तु प्रत्यक्षीक्रियते । अथ का वार्ता कनोजाधिपस्य ।

चन्दः–स तु स्वयमेवात्रोपागत्य कन्याप्रदानायोत्सहते ।

पृथ्वीराजः–(साश्चर्यम्) अहो भगवतो विधेर्विलसितम् ।

क्व सार्वभौमोच्चपदाभिपत्तिः
क्व मे कनोजाधिपविप्रकारः ।
क्व चोद्वहस्तत्तनयानुरागज–
श्चित्रं बताहोऽस्तिविधेर्विधित्सितम् ।।२।।

(प्रविश्य)

द्वारपालः–विजयतां देवः । सार्वभौमं द्रष्टुकामः सुमतिर्द्वारि तिष्ठति ।

पृथ्वीराजः–प्रवेशय कनोजाधिपमन्त्रिणम् ।

द्वारपालः–यथाज्ञापयति देवः ।

(इति निष्क्रान्तः)

(प्रविश्य)

सुमतिः–(समुदम्) वर्धतां सम्राड् दिल्लीश्वरो नवविवाहमङ्गलेन ।

पृथ्वीराजः–स्वागतं मन्त्रिवर्याय । अप्यनामयं कनोजनरपतेः ।

H$m` pËd{V ‹ ***AÌmWmÝVaÝ`mgm@b‘ma... ‹ CnOm{VdÎm_ ‹
¹$ gmd^m_{V ‹ ***AÌ {df_mb‘ma... ‹ CnOm{VdÎm_ ‹

सुमतिः–अथ किम् । इच्छत्यसौ तु स्वयमेव सम्राजं सभाजयितुं कन्याप्रदानेन। तदनुजानातु सार्वभौमः ।

पृथ्वीराजः–मन्त्रिन् सर्वथा मान्या एवास्माकं श्वशुरचरणाः । तदलङ्कुर्वन्त्वेते सपरिवारा अस्मत्सभामण्डपम् ।

सुमतिः–यथादिशति सार्वभौमः ।

(इति निष्क्रान्तः)

(नेपथ्ये)

वैतालिकः–विजयतां देवोऽभिनवविवाहमङ्गलेन ।

नवजलधरलीलानन्दनोत्तानपक्षा–
मुपवनलुलिताङ्गीं मानसावासलोलाम् ।
कमलदलनिलीनां राजहंसीमवाप्य
प्रमुदितवदनस्त्वं राजसे राजहंसः ।।३।।

पृथ्वीराजः–(आकर्ण्य) सत्यमिदानीमेव मया समुत्तीर्णश्चिन्तापारावारः ।

चन्दः–जातः खलु सभाप्रवेशसमयः । तदाज्ञापयतु गमनाय सार्वभौमः ।

पृथ्वीराजः–साधयतु कविवरः । अहमपि तावद्देव्या साकं यथासमयमुपतिष्ठे।

चन्दः–तथा ।

(इति निष्क्रान्तः)

पृथ्वीराजः–कः कोऽत्र भोः ।

(प्रविश्य)

दौवारिकः–आज्ञापयतु देवः ।

पृथ्वीराजः–अन्तःपुरमार्गमादेशय ।

दौवारिकः–इत इतो देवः ।

(उभौ परिक्रामतः)

एतदन्तःपुरद्वारं प्रविशतु देवः ।

(इति निष्क्रान्तः)

(प्रविश्य)

ZdObYa{V ‹ ***AÌ ênHmb‘ma... ‹ _m{bZrdÎm_ ‹

पृथ्वीराजः–(संयोगितां निर्वर्ण्य) अहो अनभ्यस्तप्रवासवेदनास्तिमिता मे प्रियतमा मञ्चावस्थितैव निद्राति ।

दीर्घायासस्फुरितहृदया स्रंसमानाङ्गबन्धा
विस्रब्धं मे स्वपिति दयिता म्लानपद्माननेयम् ।
निर्वर्ण्यैनां दिनकरकरैराविलां चन्द्रलेखां
विन्देतेदं कथमिव धृतिं बोधितुं मानसं मे ।।४।।

तथापि सकलसंतापप्रशमनं तत्पितुः संदेशं श्रावयितुं तावत्सौम्येनोपचारेण तां प्रबोधयामि । अहो ममोपागमापहृतनिद्रा सा तु स्वयमेवोत्थिता ।

संयोगिता–(ससंभ्रमम्) आर्यपुत्र एतावता कालेनाद्यैव मे सुखं प्रवृत्ता निद्रा।

पृथ्वीराजः–प्रिये समाहिता भव ।

त्वं मर्षिताऽमर्षणतातपादैः
सुखं स्वपीस्तत्र न विस्मयो मे ।
सख्यू रिपोर्वाऽपि मनोगतं यतः
स्वयं स्फुरत्येव निजान्तरात्मनि ।।५।।

संयोगिता–(साश्चर्यम्) अप्यनुकूलास्तातचरणाः ।

पृथ्वीराजः–न केवलमनुकूला अपि तु स्वयमेवास्मद्विवाहोत्सवायोत्कण्ठिताः।

संयोगिता–(ससंमोदम्) आर्यपुत्र संप्रति परां निर्वृतिमधिरोहति मे हृदयम्।

पृथ्वीराजः–प्रिये प्रत्यासन्नः सभाप्रवेशसमयः ।

संयोगिता–सज्जास्म्यहम् ।

पृथ्वीराजः–कः कोऽत्र भोः ।

(प्रविश्य)

**XrKn`ng{V &** ~mqYV-‘~{Y~mYZ’ BË`ñ` V_ZÝV ê$n_ & **\*\*\*AÌ l_m»`m ì`{^Mm[a^md…** ‘I Xm aË`ÜdJË`mX… œmg{ZÐm{XH$ÀN_…-’ BË`°$ËdmV & _ÝXmH$mÝVmdÎm_ &

**gmå`ZmnMmaU{V & AÌ** dmËñ`m`Z… - ‘H$g_gY_mUm {h `m{fV… gH$_mamnH$_m… & …..Vñ_mËgmåZdmnMaV &’ B{V &

दौवारिकः–विजयतां देवः । इत इतो भर्ता भट्टिनी च ।

(सर्वे परिक्रामन्ति)

एतत्सभागृहद्वारं प्रविशतु भर्ता भट्टिनी च ।

(इति निष्क्रान्तः)

(प्रविश्य)

पृथ्वीराजः–स्वागतं सभ्यवरेभ्यः ।

सभ्याः–(उत्थाय) विजयतां सम्राट् । विजयतां सम्राज्ञी ।

(इति सम्राजमनु सर्वे उपविशन्ति)

वीणिनौ–(वीणावाद्येन गायतः)

(आसावरीरागेण त्रितालेन गीयते।)

भारतराजकुलेश कृपालो ।।
अनुपममहिमगुणानामाकर ।
रसमयसरितामयि रत्नाकर ।
कविवरवरदधनेश ।। भारत०।।१।।
सुरपतिसमितिविकासितविक्रम ।
स्वर्विलासिनीलासितविभ्रम ।
अभयवरदकमलेश । भारत० ।।२।।
निजजनपदपरिपालनदीक्षित ।
अशरणशरणमितीव सुवीक्षित ।
जीव चिरं भुवनेश । भारत० ।।३।।

रामगुरुपुरोहितः–पूर्वं तावदभिनन्द्यते परमोत्कर्षसंपत्त्या सार्वभौमः । यतः

कन्यां प्रदाय मुदितोऽद्य कनोजराजो
मित्रत्वमेति परिहृत्य निजं विरोधम् ।
एकातपत्रमवनेरतुलं प्रभुत्वं

Angndar{V & V„jU_°$ bú`gJrV - **^adr_bgOnVn an{JÊ`ngndar _Vn & ZQ^a{d_b@{n J{U{^… H${üXr[aVn && Anah J{ZhrZn ñ`nXdanh g_JH$n & _Jhn Yn{eH$n nnÝVn {ÛVr`àha {XZ &&’** B{V

सम्राट् चिरार्थितमहो त्वमथाभिपन्नः ।।६।।

पृथ्वीराजः–(सप्रश्रयम्) भगवन्, 'तस्य राजा मित्रं भवति द्विषन्तमपबाधते यस्यैवं विद्वान् ब्राह्मणो राष्ट्रगोपः पुरोहितः' – इति श्रुतिसिद्धेनैव भगवतो महिम्ना ममाप्तकामत्वम् ।

कन्हः–अथ संभावयतु सार्वभौमोऽस्मन्मान्यं कनोजाधीश्वरम् ।

पृथ्वीराजः–सभ्याः, अद्य खलु कनोजाधीश्वरस्य शाश्वतिकीं मैत्रीमभिलषन्

स्वागतेन गुरुतामुपयातं
तं नरेन्द्रमभिनन्द्य मुदाऽहम् ।
योजये जनपदे मम मान्यं
छत्रचामरयुगान्तविभूत्या ।।७।।

तदर्पयतु पितृव्यचरणा ममादेशनिदर्शकं ताम्रपट्टम् ।

कन्हः–तथा ।

(इति कनोजाधिपमन्त्रिणेऽर्पयति)

सुमतिः–सार्वभौम, अस्मदधीश्वरोऽपि

नयप्रयोगैर्नितरामधृष्यः
सुताभियोगस्य पुनः प्रकर्षात् ।
स्वयं तवैवं वशतामुपेत
आशंसते ते स्थिरमद्य सौहृदम् ।।८।।

कन्हः–यत्प्रयोगालम्बनमात्रेणानुभूयत इयं मङ्गलपरंपरा तमनुगृह्णातु सार्वभौमो मन्त्राधिकारनियोजनेन ।

पृथ्वीराजः–बुद्धिप्रकर्षाच्छौर्यातिरेकाच्चार्हत्येव मन्त्रिपदं कवीश्वरः । तदद्य खल्वहं

धीवैभवप्रथितचारुयशःप्रकाश–

1{V{gÕZ{V & EVa`~m÷Uà{Vnm{XVZ{V &
ñdmJVZ{V & JéVm œeanX_n`mV àmá_V Ed _mÝ` ***& ñdmJVmdÎm_ &
Z`à`mJ[a{V & ***CnOm{VdÎm_ &

मेकान्तभक्तिपरमं कविराजमित्रम् ।
प्रेम्णाऽभिनन्द्य समदुःखसुखाय तस्मै
मन्त्राधिकारमसमं वितरामि तुष्टः ।।९।।

तदर्हयतु मन्त्रिपदमण्डनैः कवीश्वरम् ।

कन्हः–तथा ।

(इति यथादिष्टं कुरुते)

चन्दः–(ससंमोदम्) सार्वभौम महत्यस्मिन्ननुग्रहेऽप्यस्ति मेऽभ्यर्थनीयम् । यन्मम

समुपचारपरंपरयाकुलं
नयनियन्त्रितवाक्प्रसरं पुनः ।
तदधिगम्य तु मन्त्रिपदं वरं
भवतु मा प्रियमित्रपदच्युतिः ।।१०।।

कन्हः–अलोकसामान्यराजभक्तिविशिष्टं संजयरायस्य विश्रुतवंशं प्रतिष्ठापयतु सेनाधिपत्ये सार्वभौमः ।

पृथ्वीराजः–प्राणव्ययेनाऽपि भर्तुर्हितं संपादयता संजयरायेण लङ्गडीरायेण च लीलयैव संसाधितः पुण्यलोकजयः । अतः

देहं निजं समरयज्ञबलिं प्रकल्प्य
यद्वंशजैः प्रकटिता मयि राजभक्तिः ।
तस्यान्वये प्रबलवीरजनाकरेऽहं
संस्थापयाम्यखिलराष्ट्रबलाधिकारम् ।।११।।

तद्वितरन्तु राजशासनं लङ्गडीरायात्मजे पितृव्यचरणाः ।

कन्हः–तथा ।

(इति यथादिष्टं करोति)

पृथ्वीराजः–अथार्हयतु यथाविक्रमं विक्रमशालिनः सर्वानपि वीरभटान्

Yrd^d{V & ***dgÝV{VbH$mdÎm_ &
g_nMma{V & ***ÐV{dbpå~V dÎm_ &

कोशाध्यक्षः ।

कोशाध्यक्षः–यथाज्ञापयति देवः ।

(इति निष्क्रान्तः)

कन्हः–कर्णाटराजपुत्रि, सन्निष्ठया निषेवितः सार्वभौमस्त्वां नियोजयत्यन्तःपुराधिकारे ।

कर्णाटकी–महानेषोऽनुग्रहो लोकनाथस्य । अद्य खलु

आजन्मविश्रम्भपरस्य भर्तुः
प्रियं हितं चैव समाचरन्त्या ।
दिष्ट्या पुनर्भृत्यजनैः सदार्थितः
स्थिरः प्रसादः समुपार्जितो मया ।।१२।।

जयचन्दः–अये भारतैकवीर

मिथोऽनुरागाभ्युदयप्रहर्षितः
स्वयंवरां मे तनयां समर्प्य ।
सम्राट् स्वयं विक्रमशालिने ते
कृतार्थतामद्य गतोऽस्मि सान्वयः ।।१३।।

पृथ्वीराजः–अहो बतायं मे युगपदुपनतो मङ्गलसमुच्चयः ।

सम्राट्पदं प्रचुरकोशबलेशमैत्री
साचिव्यमप्यमितभक्तिनयप्रदीप्तम् ।
एकान्तरागरसिकप्रियया च योगो
लोकानुरञ्जनमथ स्वजनस्य तोषः ।।१४।।

संयोगिता–दिष्ट्याऽहमपि

g_mQnX{_{V & AÌ ^mfUm»` gÜ`“_-‘_mZmÚm{áü ^mfU_’-BË`ºm$… &

तेजस्विने राजकुलेश्वराय
तुष्टेन पित्रा स्वयमेव दत्ता ।
कान्तं मनस्कान्तमवाप्य नून-
मेकान्तसौभाग्यफला भवामि ।।१५।।

(प्रविश्य)

प्रतिहारी–एष तेजोमण्डलमण्डिताननः कोऽपि तपोनिधिर्द्वारि तिष्ठति ।

पृथ्वीराजः–प्रवेशयैनं भगवन्तं महानुभावम् ।

प्रतिहारी–यद्देव आज्ञापयति ।

(इति निष्क्रान्तः)

(ततः प्रविशति सिद्धतापसः)

पृथ्वीराजः–(सर्वैः सहोत्थाय) एष पृथ्वीराजोऽभिवाद्य भगवन्तं महानुभावं स्वागतेन पुनरभिनन्दति ।

(इति प्रणमति)

सिद्धतापसः–समृद्ध्यतां सार्वभौमो महेन्द्रश्रिया ।

(वीणावादनं प्रवर्तते)

पृथ्वीराजः–(सप्रश्रयम्) भगवन् प्रतिगृहीताशीः ।

सिद्धतापसः–सार्वभौम, क्षात्रधर्मानुवर्तिनस्ते सकलमप्यभीष्टं मया तपःप्रभावात् संपादितम् । अथ किं ते भूय उपकरवाणि ।

पृथ्वीराजः–भगवदनुग्रहेण न मे किमपि भद्रमवशिष्यते । तथापीदमस्तु भरतवाक्यम् ।

मिथो रागासक्तान्प्रणयमयलीलाविलसितै–

VOpñdZ B{V & AÌmZÝXm»` gÜ`“_-‘AmZÝXm dmpÄNVmJ_…’-BË`ºm$… &
^aVdmŠ`{_{V & ^aVdmŠ` ZQdmŠ`_ & AÌ àeñË`m»` gÝÜ`“-‘àepñV… e^egZ_’ - BË`ºm$… &

द्र्वत्वं संप्राप्तान्नियतमनुरूपान्युवगणान् ।
स्थिरं कृत्वा स्नेहं निरवधिसुखे भारतभुवि
नियुञ्जानो रत्या सह कुसुमधन्वा विजयताम् ।।१६।।

(इति निष्क्रान्ताः सर्वे)

।। समाप्तोऽयं **विवाहोत्सव**नामा सप्तमोऽङ्कः ।।

।। समाप्तमिदं संयोगितास्वयंवरं नाम नाटकम् ।।

{_W B{V & {_W... nañna amJU ñZhZmgº$mZ àU`_`m... ñZhàMamü Vm brbmü Vmgm {db{gVÐdËd gàmámZ Ðdr^VmZ {Z`V {Z`_ZmZê$nmZ Vë`mZ `dmZü `dË`ü Vfm JUmZ ^maV^{d ñZh pñWa H$Ëdm {Zad{Yg I {Z`ÄOmZm aË`m gh H$g_YÝdm _XZm {dO`Vm_ & emXb{dH$s{SV dÎm_& gdfm ZmQH$m“mZm {XL_mÌ{_h X{eV_ & {def... emóVñVø... H$mì`nr`fbmbg... && B{V lrg`m{JVmñd`daQrH$m`m gdm“{dÚmVÝ`m {ddmhmËgdZm_m gá_m@‘... g_má... &

nÚgMr

अतुलरूपगुणान्वितविक्रमं – ६.१३
अद्य प्रयातु गजवाजिरथाधिरूढ – ३.१८
अनन्यभावेन सखीं प्रपन्ना – ५.२२
अनुचरपदमप्युपेत्य सम्राड् – ५.२
अन्योऽन्यदक्षिणकराङ्गुलिबन्धमेवं – २.८
अयमागतो जनस्ते – ३.१३
अवश्यमासन्नविपत्तिपूर्वं – ३.१
अस्याः पुनः सजवसंक्रमणश्लथाया – २.७
आच्छिद्य मे हस्तगतां स्मितदृशा – ६.६
आजन्मनो नाथ वपुर्ममेदं – ६.१०
आजन्मविश्रम्भपरस्य भर्तुः – ७.१२
आजानुलम्बिदृढमांसलबाहुशाली – ४.५
आनन्दमात्रामनुभूय जन्तवो – ६.८
आप्यायितस्ते नवपल्लवाधर – ५.१९
ईषत्स्फुटैः कोमलपल्लवाग्रै – २.१
उपचितकुचयुग्मेनोन्नता हारकान्तिः – ३.५
एकतो वरतनुः परिरक्ष्या – ३.७
एकाकिनी मञ्जुरसालसंकुलं – २.९
ऐश्वर्यमत्तो नहुषो निमिश्च – ४.२
कथं स सम्राड् रिपुवाहिनीवृत – ६.२
कथमपि बलादेवंप्रायं – ५.१०
कथमपि विधृतं मनोनुरागा – ५.१५
कन्यां प्रदाय मुदितोऽद्य कनोजराजो – ७.६
कमलमुकुलकोमलाङ्गकानि – २.१४
कल्लोलवीचिरमणीयजलप्रवाहे – ४.१६
कस्तूरिकाक्तमृदुनिर्मलतूलवर्त्तिः – ३.१५
कामक्रोधातिरेकव्यसनविदलितं – १.११
कार्यं त्वसंभाव्यमपि प्रकर्तुं – ७.१
किं स्यादेषा हिमकरकला – ५.११
किमिति धावति विह्वलतां गतं – ४.१५
कुसुमकन्दुककेलिपरायणा – २.६
कृत्वा बिम्बाधरमवनता – ३.४
क्वचिद् गुणानां श्रुतिरेव केवला – २.१६
क्व सार्वभौमोच्चपदाभिपत्तिः – ७.२
गतमवनिभुजामधीश्वरस्य – २.१५
जातः समेतैर्नरपालसंघै – ३.२
ज्ञेया वयस्य तरसा सुतनोः प्रवृत्ति – ३.१७
तरङ्गभङ्ग्याकुलमानसाया – ५.१
तेजस्विने राजकुलेश्वराय – ७.१५
तेजस्व्ययं नरपते समुपस्थितो वै – ४.४
त्वं मर्षिताऽमर्षणतातपादैः – ७.५
त्वदर्थमेवं प्रतिपद्य साहसं – ६.४
त्वामात्मनः प्रियतमामपहाय सम्राड् – ५.९
दीर्घायासस्फुरितहृदया – ७.४
दुर्दान्तदर्पशमनक्षम एव सद्यः – १.१०
दुर्दैवतस्त्वमसि मूढमते प्रवृत्तः – १.६
दूरादुपेत्यालि मदन्तिकं स्वयं – ५.२१
देहं निजं समरयज्ञबलिं प्रकल्प्य – ७.११
धीवैभवप्रथितचारुयशः प्रकाश – ७.९
नयप्रयोगैर्नितरामधृष्यः – ७.८
नवं मृगाङ्कप्रतिमाङ्कशीतलं – ५.२०
नवकिसलयरागारञ्जितोऽयं रसालो – २.२
नवकिसलयश्रीसंकीर्णप्रसून – २.११
नवजलधरलीलानन्दनोत्तानपक्षा – ७.३
नवप्रसूनैर्मधुमालती लता – १.१६
नानादिगन्तसमुपेतनृपोत्तमाङ्ग – १.४
नान्या गतिः प्रियतमामिलने यदि स्यात् – ३.२१
निगृह्य दुष्टाननुगृह्य सज्जनान् – ३.१४
नितान्तविद्वेषपरोऽस्ति तद्गुरुः – ३.६
नियतमभियुता दिवा प्रियेण – ६.७
निर्घृणमनसिजविशिखै – ३.११
पत्युरनुवर्तनं खलु – २.२०
परस्परं वर्णजलं सहेलं – २.४
पर्याप्त एव रिपुसैन्यविमर्दनार्थ – ४.१०

पुष्पितां कमलिनीं प्रकम्पनः - ४.१२
पृथ्वीपतिप्रबलसाहसविक्रमौजः - ४.६
पृष्टा सती वदति सा सुविचार्य वाचं - १.१३
प्रजवतुरगकल्पितासनोऽयं - ६.१५
प्रतप्यमानावयवा किलैव - ५.१४
प्रतिष्ठतां मे चतुरङ्गिणी सभा - १.१२
प्रलयचपलमेघवत्तवेदं - १.९
प्रसादयन्ती नयने कृशाङ्गी - ५.१२
प्रागावृतं तु वसनेन मुखं क्षणेन - ४.७
प्रागेव यत्र प्रणयप्रवृत्तं - ५.१७
प्रियजनपरिहासं तर्जयन्ती सरोषं - ३.९
प्रियतममुपलभ्य संनिकृष्टं - ५.३
प्रियसखीविरहव्यसनार्दितो - ६.१४
प्रेमाकुलापाङ्गविलोकनेन - ५.१६
प्रेम्णामन्त्रितमुत्सवप्रमुदितं - १.३
बालप्रवालकुसुमावचयप्रवृत्ता - २.१२
भक्ताः परेशं वनिताः पुमांसं - ४.१
भस्मीकृता ये कपिलेन कोपात् - ४.१८
मदर्थं क्लिश्यन्तीं सुतनुमपि - ३.१२
मधुकरी मधुकोशविनिर्गता - ६.९
मधुरवचनतो न वा विरोधा - २.२१
मनसिजविशिखाहतं प्रिये मां - ५.१८
मन्दस्त्वं बहुवल्लभोऽप्यविरतं - ५.७
मन्दानिलसंचार - ३.१६
मलयजकणानुवासित - १.२
मामाश्लिष्य चिरं प्रसन्नवदनः - ६.५
मित्रं विलोक्य पुरतो मम पूर्वभर्तु - ४.९
मित्रेष्वमित्रेष्वपि वाग्विलासाः - ३.२०
मिथोऽनुरागाभ्युदयप्रहर्षितः - ७.१३
मिथो रागासक्तान् प्रणयमयलीला - ७.१६
मेघश्याममुकुन्दसुन्दरमुखे - १.१
यल्लोकपालाः विजितेन्द्रसंपदः - ४.१३
यश्चेतनां जडयति श्लथयत्यथाङ्ग - ५.६
यस्या मे प्रियसंगमे क्षण इव - ६.३
यावच्च कुङ्कुमरजोविनिवारणाय - २.५
रत्नाकरं प्रति शिलोच्चयविसृतानां - २.१८
रम्या मे वनवासबन्धुतरवो - ६.११
रिपुदलविपिने दवाग्निरूपं - १.८
रिपुर्महान् कोशबलप्रदीप्तो - ३.१९
रे मां कथं व्यथयसि क्षपिताङ्गयष्टिं - ५.८
ललितविभवैर्बाल्ये बाला तु - ४.१९
वाते निश्चलतां गते सविहगं - ६.१
वासन्तीकलिकास्रजः करयुगे - २.३
विकसितजलजाक्षी मुग्धपद्माननश्रीः - ३.३
विकीर्यमाणैः कुसुमैर्महीरुहाः - ६.१२
विततभुजबलोत्कटप्रतापः - ४.३
विपद्विपत्तिं पुनरेव संसदं - ३.८
विमलजलसरःस्रवावगाह - १.१५
विस्रम्भपात्राय मनःप्रवृत्ते - १.१४
वीणाया मधुरस्वरैरनुगतां - २.१०
व्यामोहयन्ती ललिताङ्गविभ्रमै - ४.८
व्याहारे ते दूतिकायाश्च सूक्तौ - ५.४
श्रीवल्लभोऽथ कुसुमेषुरमोघकान्ति - २.१९
श्रोत्राभिरामो विपिनेऽपि कोऽयं - ४.११
संप्राप्याहं कथमपि रहः - ५.५
सकलनृपमतस्त्वमेव सम्राड् - १.७
सकलभारतराजकुलेश्वरो - १.५
सकृत्प्रियस्यैवमकाण्डदर्शनं - ५.१३
सन्त्येव तेऽच्छपयसा परिपोषितायां - ४.१७
समायान्तं श्रुत्वा कविवरमधीशप्रणयिनं - ४.१४
समुद्गतां जीवितसंशयं सखीं - ३.१०
समुपचारपरंपरयाकुलं - ७.१०
सम्राट्पदं प्रचुरकोशबलेशमैत्री - ७.१४
स सम्राट् तेजस्वी श्रवणसुभगं - २.१७
साकूतनेत्रान्तविलासजन्य - २.१३
स्निग्धे नितान्तं कुपितः पिता मां - २.२२
स्मारं स्मारं जीवितेशानुभावं - २.२३
स्वागतेन गुरुतामुपयातं - ७.७

पद्यानां छन्दःसूची

आर्या -	१/२
उपजाति -	१/१४, १/१६, २/१, २/४, २/९, २/१३, २/१६, २/२२, ३/१, ३/२, ३/६, ३/८, ३/१०, ३/१४, ३/१९, ३/२०, ४/१, ४/२, ४/८, ४/११, ४/१३, ४/१८, ५/१, ५/१२, ५/१३, ५/१४, ५/१६, ५/१७, ५/१९, ५/२०, ५/२१, ५/२२, ६/२, ६/४, ६/६, ६/८, ६/१०, ६/१२, ७/१, ७/२, ७/५, ७/८, ७/१२, ७/१३, ७/१५
गीति -	२/२०, ३/११, ३/१३, ३/१६
द्रुतविलम्बित -	१/५, २/६, ४/१५, ६/९, ६/१३, ६/१४, ७/१०
पुष्पिताग्रा -	१/७, १/८, १/९, १/१५, २/१४, २/१५, २/२१, ४/३, ५/२, ५/३, ५/१५, ५/१८, ६/७, ६/१५
मन्दाक्रान्ता -	३/४, ५/५, ५/११, ७/४
मालिनी -	२/२, ३/३, ३/५, ३/९, ७/३
रथोद्धता -	४/१२
वंशस्थ -	१/१२
वसन्ततिलका -	१/४, १/६, १/१०, १/१३, २/५, २/७, २/८, २/१२, २/१८, २/१९, ३/१५, ३/१७, ३/१८, ३/२१, ४/४, ४/५, ४/६, ४/७, ४/९, ४/१०, ४/१६, ४/१७, ५/६, ५/८, ५/९, ७/६, ७/९, ७/११, ७/१४
शार्दूलविक्रीडितम् -	१/१, १/३, २/३, २/१०, ५/७, ६/१, ६/३, ६/५, ६/११
शालिनी -	२/२३, ५/४
शिखरिणी -	२/१७, ३/१२, ४/१४, ७/१६
स्रग्धरा -	१/११
स्वागता -	३/७, ७/७
हरिणी -	२/११, ४/१९, ५/१०

गीतानां तालिका

क्रम	स्थान	ध्रुवपदम्	राग	ताल
१.	प्रस्तावना	विलसति ललिता । उपवनवनिता ।।	वसन्त	त्रिताल
२.	२/१० पश्चात्	पायय तव रसिकां रसपानम् ।।	भूपाली	त्रिताल
३.	२/१३ पश्चात्	वितरति नतिमयि रतिरमण । युवतिजनस्ते रतिरमण ।।	वसन्त	त्रिताल
४.	तत्रैव तत्पश्चात्	पाहि मनोभव मदन । अरमिह सदयमुपेहि समेहि ।।	बाहार	त्रिताल
५.	४ अङ्कारम्भे	माधव यमुनातीरविहारी ।।	केदार	त्रिताल
६.	५ अङ्कारम्भे	क्व नु मम विहरसि मानसहंस ।।	गौण्डमल्लार	त्रिताल
७.	७/५ पश्चात्	भारतराजकुलेश कृपालो ।।	आसावरी	त्रिताल

गीतानां स्वरसंयोगः ।

१. (पृ० २/३)–

वसन्तरागेण त्रितालेन गीयते ।

स्थायी[१]

वि ल स ति । ल लि ता ऽ । उ प व न । व नि ता ऽ ।

[३]सां नि _ध_ प । [१]म॑ ग म ग । [२]_रे_ सा म ग । [०]म _ध_ _रें_ सां ।

ध्रुवपदम् ।।

अन्तरा

न व प ऽ । ल्ल वि ता ऽ । अ नि ल त । र लि ता ऽ ।

म ध सां – । [३]सां रें सां सां । [२]सां गं मं गं । [०]मं गं रें सा ।

त रु व र । मि लि ता ऽ । सु कु मा ऽ । र ल ता ऽ ।

[३]रें नि ध प । [१]म॑ ग म ग । [२]नि म ग – । [०]म॑ ग _रे_ सा ।

वि ल स ति० ।।

[३]सां नि _ध_ प० ।।

१. तदुक्तं संगीतरत्नाकरे–

उद्ग्राहः प्रथमो भागस्ततो मेलापकः स्मृतः ।
ध्रुवत्वाच्च ध्रुवः पश्चादाभोगस्त्वन्तिमो मतः ।।
ध्रुवाभोगान्तरे जातो धातुरन्योऽन्तराभिधः ।। इति ।

अत्रोद्ग्राहो नाम स्थायिस्वरविशिष्टः स्वरसमूहो लोके **स्थायीति प्रसिद्धः ।**

२. (पृ० १९)–

भूपालिरागेण त्रितालेन गीयते ।

स्थायी

पा ऽ य य । त व र सि । कां ऽ र स । पा ऽ नं ऽ ।

[२]सां – ध प । [०]ग प ध प । [३]ग रे सा रे । [१]प – ग – ।

ध्रुवपदम् ।।

अन्तरा

मो ऽ द य । स द यं ऽ । द यि ता ऽ । हृ द यं ऽ ।

[२]ग – प ध । [०]सां सां सां सां । [३]ध सां रें – । [१]सां ध प – ।

द्यो ऽ त य । स हृ द य । ल ता ऽ वि । ता ऽ नं ऽ ।

[२]गं गं रें सां । [०]रें सां धं पं । [३]ग ग – प । [१]ग रे सा – ।

पा ऽ य य० ।।
[२]सां – ध प० ।।

३. (पृ० २१)–

वसन्तरागेण त्रितालेन गीयते ।

स्थायी

वि त र ति । न ति म यि । र ति र म । ण ऽ ऽ ऽ

[२]सां नि ध प । [०]म ग म ग । [३]म ध म ध । [१]रें – सां – ।

यु व ति ज । न ऽ स्ते ऽ । र ति र म । ण ।

[२]नि म – ग । म ग रे सा । [३]सा ग म ग । [१]रे – सा – ।

ध्रुवपदम् ।

अन्तरा

न व सु म । सा ऽ य क । व स ऽ न्त । ना य क ।

[२]म ध म ध । [०]सां – सां – । [३]सां सां सां सां । नि सां रें सां ।

अ लि कु ल । गा ऽ य क । र ति र म । ण ऽ ऽ ऽ ।

[२]सां – गं – । [०]मं गं रें सां । [३]म ध म ध । [१]रें – सां – ।

वि त र ति० ।।
[२]सां नि ध प० ।।

४. (पृ० २१)–

बाहाररागेण त्रितालेन गीयते ।

स्थायी

पा ऽ हि म । नो ऽ भ व । म द न ऽ । ऽ ऽ ऽ ऽ ।

[०]म प ग म । [३]ध – नि सां । [१]नि नि सां ऽ । [२]सां – नि प ।

अ र मि ह । स द य मु । पे ऽ हि स । मे ऽ हि ऽ ।

[०]मं प नि प । [३]म प ग म । [१]ग म रे सा । रे रे [२]सा – ।

ध्रुवपदम् ।।

अन्तरा

अ लि कु ल । सं ऽ कु ल । ब कु ल सु । वा ऽ सि त ।

[०]म प प प । [३]म प ग म । [१]ध – ध – । [२]नि सां रें सां ।

वा ऽ त वि । का ऽ सि त । न व र स । ला ऽ सि त ।

नि[०] - सां - । गं[३] मं रें सां । नि[१] नि सां सां । नि्[२] सां् रें् सां् नि ध

यु व ज न । मा ऽ न स । स द न ऽ । ऽ ऽ ऽ ऽ ।

नि[०] प म प । म[३] प ग म । ध[१] नि सां - । सां[२] - नि प

पा ऽ हि म० ।।

म[०] प ग म० ।।

५. (पृ० ४०)–

केदाररागेण त्रितालेन गीयते ।

स्थायी

माऽध व । य मु ना ऽ । ती ऽ र वि । हा ऽ री ऽ ।

म प ध प । म[०] रे सा - । सा[३] रे सा सा । म[×] - प - ।

ध्रुवपदम् ।।

अन्तरा

मृ दु रा ऽ । धा ऽ ध र । म धु म धु ।म धु क र ।

प[२] -प - । सां[०] - सां -। सां[३] ध सां रें । सां[१] ध प प।

न ट व र । गि रि व र । धा ऽ ऽ ऽ । री ऽ ऽ ऽ ।

ग[२] मं रे सा । सां[०] सां ध प । ध[३] नि सां रे । सां[१] नि ध प ।

मा ऽ ध व० ।।

म[२] प ध प० ।।

६. (पृ० ५१)–

गौण्डमल्लाररागेण त्रितालेन गीयते।

स्थायी

क नु म म । वि ह र सि । मा ऽ न स । हं ऽ स ऽ ।

रे[२] ग रे म । ग[०] रे सा सा । रे[३] ग रे ग । म[×१] प म ग ।

ध्रुवपदम् ।।

अन्तरा

घ न इ व । स त तं ऽ । व ऽ र्ष ति । न य नं ऽ ।

रे[२] ग रे प । प[०] - प - । म[३] प ध सां । ध[१] प म ग ।

स्फु ट य ति । त डि दि व । र ति रि ह । हृ द यं ऽ ।

रे[२] ग रे म । ग[०] रे सा सा । रे[२] ग रे ग । म[॥] प म ग ।

क नु म म० ।।

रे ग रे म० ।।

७. (पृ० ७२)–

आसावरी रागेण त्रितालेन गीयते ।

स्थायी

भा ऽ र त । रा ऽ ज कु । ले ऽ श कृ । पा ऽ लो ऽ ।

रे[०] - सा - । रे[३] - म प । ध[×१] - प प । म्[२] प् ध् प् ग - ।

ध्रुवपदम् ।

अन्तरा

अ नु प म । म हि म गु । णा ऽ ना ऽ । मा ऽ क र ।

म म प प । ध ध प ध । सां - सां - । सां - - - ।

र स म य । स रि ता ऽ । म यि र - । त्वा ऽ क र ।

सां सां गं गं । रें रें सां सां । नि ध सां रें । सां नि ध प ।

क वि व र । व र द ध । ने ऽ श ऽ ऽ ऽ ऽ ।

म म प प । म प ध सां । सां नि ध प । म ग रे सा ।

भा ऽ र त० ।।

रें - सा -० ।।